

Kandidatafhandling – Cand.merc.aud

Revisors erstatningsansvar

En undersøgelse af muligheden for at indføre EU-kommissionens henstilling af 5. juni 2008 om begrænsning af revisors erstatningsansvar i Danmark på baggrund af en analyse af initiativer i relevante EU-lande

Copenhagen Business School

Af Julie Maria Vangsgaard

Vejleder: Søren Friis Hansen

Studienummer: 121795

Afleveringsdato: 17. januar 2022

Antal anslag: 179.950

Antal sider: 79

Abstract

This thesis examines how it is possible to implement the EU Commission's recommendation of 5 June 2008 concerning the limitation of the civil liability of statutory auditors and audit firm in Denmark. The European Commission states that the increase in the auditor's liability risk has resulted in a concentration of the auditors' market due to a lack of insurance coverage. The European Commission thus believes that unlimited liability for auditors is not appropriate in relation to market sustainability. The European Commission therefore recommends three methods for limiting the auditor's liability in national law. This thesis will examine how it is possible to implement the EU Commission's recommendation through a comparative analyses of tort law and legislation regarding auditor liability in England, Germany, and Sweden. Furthermore, the thesis will examine how a possible limitation of auditor's liability should be designed. The thesis concludes that the general principles of tort law in England, Germany and Sweden are fundamentally comparable with Danish tort law. It is concluded that an implementation of a fixed limitation in Danish law is possible. Furthermore, the thesis concludes that it is possible to allow the company being audited and the auditor to determine a limitation of liability by agreement. The thesis also concludes that a limitation of the auditor's liability towards third parties only is possible through a fixed amount liability.

Indholdsfortegnelse

1	INDLEDNING	4
2	DEL 1: PROBLEMFORMULERING OG METODE	6
2.1	PROBLEMFORMULERING	6
2.2	PROBLEMAFGRÆNSNING	6
2.3	METODE.....	7
2.3.1	<i>Retsdogmatisk metode</i>	7
2.3.2	<i>Komparativ ret</i>	8
2.4	AFHANDLINGENS VIDERE OPBYGNING	9
3	DEL 2: UNDER HVILKE OMSTÆNDIGHEDER KAN REVISOR BLIVE ERSTATNINGSANSVARLIG I DANSK RET?	11
3.1	REVISORS HVERV	11
3.1.1	<i>Revisors rolle</i>	11
3.1.2	<i>God revisorskik</i>	11
3.1.3	<i>Revisors opgaver</i>	12
3.1.4	<i>Revisors pligter</i>	13
3.2	ALMINDELIGE ERSTATNINGSRETTLIGE BETINGELSER	14
3.2.1	<i>Ansvarsgrundlag</i>	15
3.2.1.1	Professionsansvaret.....	16
3.2.1.2	Inden eller uden for kontraktforhold	17
3.2.2	<i>Årsagsforbindelse og adækvans</i>	17
3.2.3	<i>Skade og tab</i>	18
3.2.4	<i>Almindelige lempelsesregel</i>	19
3.3	REVISORS ERSTATNINGSANSVAR I PRAKSIS	20
3.3.1	<i>Domsanalyse – Nordisk Fjer- sagen</i>	20
3.3.1.1	Sagens faktum.....	20
3.3.1.2	Sagens problemstilling.....	20
3.3.1.3	Sagens afgørelse	21
3.3.2	<i>Domsanalyse – eHuset-sagen</i>	22
3.3.2.1	Sagens faktum.....	22
3.3.2.2	Sagens problemstilling.....	23
3.3.2.3	Sagens afgørelse	24
3.3.3	<i>Domsanalyse – MCT-sagen</i>	25
3.3.3.1	Sagens faktum.....	25
3.3.3.2	Sagens problemstilling.....	25
3.3.3.3	Sagens afgørelse	26
3.3.4	<i>Sammenfatning</i>	28
3.4	DEL 2: DELKONKLUSION.....	30
4	DEL 3: ER DER GRUNDLAG FOR AT BEGRÆNSE REVISORS ERSTATNINGSANSVAR I DANSK RET?	31
4.1	EU- KOMMISSIONENS HENSTILLING	31
4.1.1	<i>Baggrund for henstillingen</i>	31
4.1.2	<i>EU-kommissionens anbefaling</i>	32
4.1.3	<i>Metoder til begrænsning</i>	33
4.2	KOMPARATIV RET	33
4.2.1	<i>England</i>	34
4.2.1.1	Almindelige erstatningsretlige betingelser.....	34
4.2.1.2	Revisors erstatningsansvar.....	36
4.2.1.3	Sammenfatning	38
4.2.2	<i>Tyskland</i>	38
4.2.2.1	Almindelige erstatningsretlige betingelser.....	38

4.2.2.2	Revisors erstatningsansvar.....	39
4.2.2.3	Sammenfatning.....	42
4.2.3	<i>Sverige</i>	43
4.2.3.1	Almindelige erstatningsretlige betingelser.....	43
4.2.3.2	Revisors erstatningsansvar.....	43
4.2.3.3	Sammenfatning.....	46
4.3	BEGRÆNSNING AF ERSTATNINGSANSVARET I DANSK RET.....	47
4.3.1	<i>Vurdering af metoder</i>	47
4.3.1.1	Metode 1: Fast begrænsning.....	47
4.3.1.2	Metode 2: Proportional begrænsning.....	48
4.3.1.3	Metode 3: Aftalebestemt begrænsning.....	49
4.3.1.4	Sammenfatning.....	50
4.3.2	<i>Principielle problematikker ved begrænsning</i>	51
4.3.2.1	Erstatning som ejendomsret.....	51
4.3.2.2	Erstatning som menneskeret.....	52
4.3.2.3	Erstatningsrettens præventive virkning.....	53
4.3.3	<i>Sammenfatning</i>	55
4.4	DEL 3: DELKONKLUSION.....	55
5	DEL 4: SÅFREMT MAN SKULLE INDFØRE EN BEGRÆNSNING AF REVISORS ERSTATNINGSANSVAR, HVORDAN SKULLE EN SÅDAN BEGRÆNSNING UDFORMES?	57
5.1	FORSLAG TIL IMPLEMENTERING.....	57
5.1.1	<i>Begrænsning overfor selskabet</i>	57
5.1.1.1	Fast begrænsning.....	57
5.1.1.2	Aftalebestemt begrænsning.....	59
5.1.2	<i>Begrænsning overfor tredjemand</i>	61
5.1.2.1	Lovpligtig ansvarsforsikring til ledelsen.....	61
5.1.2.2	EAL § 24.....	62
5.2	DEL 4: DELKONKLUSION.....	63
6	KONKLUSION.....	65
7	LITTERATURLISTE	66

1 Indledning

”Krav på betydelige millionbeløb mod revisor i sager, hvor virksomhedens ledelse har begået økonomisk kriminalitet, har været mere reglen end undtagelsen de seneste ti år” (Gath 2020). Dette skriver Foreningen for Statsautoriserede (FSR), som anfægter problematikken i, at revisor ofte er en favorabel modpart for skadelider, eftersom revisorer har en lovpligtig ansvarsforsikring. Dette betegnes som *”deep pocket-fænomenet”*, som FSR mener, at der skal lovmæssige initiativer til at modarbejde. Codan valgte i 2020 at træde ud af markedet for ansvars- og garantiforsikringer til revisorer. Begrundelsen var, at der ikke længere er et attraktivt forhold mellem prisen på forsikringen og risikoen for skader (Storr-Hansen 2020). Økonomisk vækst i erhvervslivet, hvor flere virksomheder bliver børsnoteret og stigende kompleksitet i forretningsmodeller, har medført en stigning i revisors erstatningsrisiko. Som følge af Corona-krisen, frygter FSR, at det stigende antal konkurser vil øge risikoen for en række nye krav mod revisorbranchen. FSR argumenterer derfor for behovet for at se revisors erstatningsansvar i et nyt perspektiv og har i en årrække forsøgt at påvirke lovgivernes holdning til, om revisors erstatningsansvar skal begrænses (Gath 2020). FSR argumenterer for at:

”En begrænsning i revisors erstatningsansvar vil medvirke til en sund konkurrence i markedet og modvirke, at revisor holdes ansvarlig for andres handlinger, blot fordi revisor har en attraktiv forsikring. I sidste ende er der alligevel kun et sted at hente pengene, og det er hos revisors kunder – virksomhederne.” (Gath 2020).

FSR mener med dette, at nuværende regler for revisors erstatningsansvar skaber et miljø der i praksis, gør revisor til det mest attraktive mål for erstatningssøgsmål (ibid.).

Problematikken er ligeledes blevet diskuteret i flere af EU's medlemslande, hvilket har resulteret i, at flere medlemslande har valgt at begrænse revisors erstatningsansvar. Den 5. juni 2008 udgav EU-kommissionen derfor en henstilling til alle medlemslande om at begrænse lovpligtige revisorer og revisionsfirmaers civile ansvar for børsnoterede virksomheder. EU-kommissionen begrundede deres henstilling til begrænsning af ansvaret med argumentet:

”Kapitalmarkedernes smidige funktion kræver bæredygtig revisionskapacitet og et konkurrencedygtigt marked for revisionsydelse, hvor der er et tilstrækkeligt udvalg af revisionsfirmaer, der er i stand til og villige til at udføre lovpligtig revision af selskaber, hvis aktier ikke er optaget til handel på en medlemsstats regulerede marked. De stadig

større udsving i selskabernes markedskapitalisering har imidlertid gjort risikoen for at pådrage sig erstatningsansvar betydeligt større samtidig med, at adgangen til forsikring mod risikoen i forbindelse med sådan revision er blevet mere og mere begrænset.” (EU-kommissionens henstilling, nr. 2).

EU-kommissionen anfører, at stigningen i revisors erstatningsrisiko har resulteret i en koncentration af markedet for revisorer som følge af manglende forsikringsdækning. EU-kommissionen frygter en stigning i katastrofale erstatningskrav, såkaldte ”*mega claims*”, som ville kunne skabe konkurser blandt de store revisionshuse. Hvis dette sker, argumenteres der for, at det vil have alvorlige samfundsmæssige konsekvenser. EU-kommissionen mener dermed, at et ubegrænset erstatningsansvar for revisorer ikke er hensigtsmæssigt i forhold til markedets bæredygtighed. EU-kommissionen anbefaler derfor tre metoder til begrænsning af revisors erstatningsansvar i national lovgivning og lægger op til at de enkelte medlemslande skal vurdere, hvilken metode der bedst harmonerer med det enkelte lands civilretlige system.

Den danske regering har i flere år afvist FSR’s opfordring samt EU-kommissionens henstilling om at begrænse revisors erstatningsansvar, som følge af argumentet om at der i dansk erstatningsret allerede eksisterer et proportionalitetsprincip, hvor skadevolder ikke hæfter for mere end bidraget til skaden. Ydermere ønsker man ikke at begrænse erstatningsansvaret for et enkelt erhverv når andre erhverv har ubegrænset ansvar (Gath 2020). I dansk erhvervsliv møder forslaget om begrænsning også modstand. Det menes, at revisorer i forvejen ikke stilles tilstrækkeligt til ansvar for deres handlinger som følge af en tung bevisførelse. I forbindelse med Højesterets afgørelse i Memory Card-sagen, hvor revisor blev frifundet trods grove fejl grundet manglende årsagssammenhæng, skriver Jens Christian Hansen fra Berlingske Business:

”(…) grimme pletter som følge af dårligt revisionsarbejde ridser alvorligt i imagelakken, men skal man tolke Højesterets afgørelse i Memory Card-sagen behøver revisorerne ikke gå og frygte for de milliardstævninger, som de givetvis bliver præsenteret for. Et er en stævning, noget ganske er den endelige bevisførelse og endelige afgørelse i retten.” (Hansen 2015).

Som anført af erhvervskorrespondent Jens Christian Hansen, i hans kronik i Berlingske Business, er det i dansk erstatningsretlig praksis i forvejen svært at idømme revisor erstatningsansvar, hvilket ses i den kendte MCT-sag. Han argumenterer for at det danske system i forvejen er begrænset i forhold til muligheden for, at revisor idømmes erstatningsansvarlig for sine fejl. Ydermere anfører han, at det

er revisors fulde erstatningsansvar, der er centralt i revisors rolle. Han skriver; ”Når revisorerne således ikke har ultimativt ansvar, jamen hvad er så revisors arbejde værd? Og hvad er i grunden revisorpåtegningen værd?” (Hansen 2015).

Ovenstående rejser således spørgsmålet om, hvorvidt det er muligt at implementere EU-kommissionens anbefalinger i det danske civilretlige system. Det rejser derudover spørgsmålet om, under hvilke omstændigheder revisor kan blive erstatningsansvarlig i dansk ret samt, hvilke erfaringer som kan drages af sammenlignelige EU-lande, der har implementeret begrænsninger af revisors erstatningsansvar. Endeligt rejser det spørgsmålet om hvordan en eventuel begrænsning ville skulle udformes således, at den er mest hensigtsmæssig i forhold til dansk lovgivning, retspraksis og samfundseffekter. Dette vil blive undersøgt i denne afhandling.

2 Del 1: Problemformulering og metode

2.1 Problemformulering

Problemformuleringen lyder således:

På baggrund af initiativer i relevante EU-lande, undersøges det hvordan det er muligt at indføre EU-kommissionens henstilling af 5. juni 2008 om begrænsning af revisors erstatningsansvar i Danmark

Til problemformuleringen er der udformet følgende undersøgelsesspørgsmål:

1. Under hvilke omstændigheder kan revisor blive erstatningsansvarlig i dansk ret?
2. Er der grundlag for at begrænse revisors erstatningsansvar i dansk ret?
3. Såfremt man skulle indføre en begrænsning af revisors erstatningsansvar, hvordan skulle en sådan begrænsning udformes?

2.2 Problemafgrænsning

Afhandlingen omfatter forhold for godkendte og registrerede revisorer, som reguleret i Lovbekendtgørelse 2021-01-08 nr. 25 om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (Revisorloven). Når der i afhandlingen omtales revisorer, menes der dermed udelukkende godkendte og registrerede revisorer. Afhandlingen vil omhandle revisorsansvar ved afgivelse af erklæringer med sikkerhed, herunder reguleret i revisorloven og vil dermed ikke afdække revisors erstatningsansvar i forbindelse med andre rådgivningsopgaver. Revisors erstatningsansvar uden for revisorloven vil blive inddraget når det skønnes relevant. Afhandlingen vil behandle revisors erstatningsretlige ansvar,

dermed det civilretlige ansvar. Afhandlingen vil derfor ikke behandle revisors andre ansvarsområder, herunder det strafferetlige ansvar eller disciplinæransvar, som revisor også er underlagt.

Afhandlingen vil ikke behandle de forsikringsmæssige aspekter ved revisors erstatningsansvar. Forsikringsaspektet vil kun blive inddraget i nogen grad, herunder særligt i forhold som analyse og diskussion af metoder for begrænsning af erstatningsansvaret. Afhandlingen vil ydermere ikke behandle forældelse af revisors erstatningserstatningsansvar.

Afhandlingen vil omhandle initiativer som er gennemført i Sverige, Tyskland og England, som vil blive omtalt som EU-lande. England er pr. 1. januar 2021 ikke længere en del af den Europæiske Union. Det er i afhandlingen vurderet, at England stadig er et relevant land at analysere i relation til revisors erstatningsansvar, som følge af at de var en del af EU, da henstillingen blev udsendt. Ydermere vurderes den indflydelse, som udtræden af EU vil medføre det engelske erstatningsretlige system ikke at være trådt i kraft endnu, hvis en eventuel ændring vil forekomme.

Der vil blive redegjort for de generelle erstatningsretlige betingelser og betingelserne for revisors erstatningsansvar i de tre lande. Denne analyse vil basere sig primært på litteratur og relevant lovgivning og vil ikke være en gennemgribende analyse af erstatningsretten i England, Tyskland og Sverige.

Afhandlingen vil undersøge hvordan det er muligt at indføre EU-kommissionens henstilling af 5. juni 2008 om begrænsning af revisors erstatningsansvar i Danmark. Afhandlingen vil således ikke undersøge hvorvidt EU-kommissionens henstilling bør implementeres eller om en begrænsning af revisors erstatningsansvar er nødvendig.

2.3 Metode

Der vil i afsnittet blive redegjort for de anvendte metoder, retsdogmatisk metode og komparativ ret, som benyttes til at besvare afhandlingens problemformulering.

2.3.1 Retsdogmatisk metode

For at analysere under hvilke omstændigheder revisor kan blive erstatningsansvarlig under dansk ret benyttes den retsdogmatiske metode. Formålet med den retsdogmatiske metode er at beskrive *de lege lata*, altså den gældende ret, da dette er nødvendigt for at kunne konkludere under hvilke omstændigheder, revisor kan blive erstatningsansvarlig under dansk ret.

Når der arbejdes med den juridiske metode, spiller retskilder en central rolle. Når den juridiske metode anvendes, analyseres retskilder med det formål at give svaret på et retligt spørgsmål og give en indikation af retstillingen, som den er. Som følge af, at retskilder er forskellige og åbent formuleret, er der ikke en klar mekanisk proces for den juridiske metode (Blume 2020:32). Principielt set er alle retskilder ligestillede, eftersom alle kan benyttes som det udslagsgivende argument i analysen (Blume 2020:198). Dog findes der et hierarki i form af, at en regel på et højere niveau har forrang for en regel på lavere niveau. Således har en regel i grundloven forrang for en regel i en lov, som har forrang for en regel i en bekendtgørelse (Blume 2020:295).

Afhandlingen har til formål at afklare, hvordan det er muligt at indføre EU-kommissionens henstilling af 5. juni 2008 om begrænsning af revisors erstatningsansvar i Danmark. Afhandlingen vil anvende relevante love, bekendtgørelser, retspraksis, litteratur og henstilling fra EU-kommissionen, til at afklare dette.

I afhandlingens anden del skal det undersøges hvilke generelle erstatningsretlige betingelser, som der skal være gældende for, at der kan idømmes erstatningsansvar, med udgangspunkt i relevant lovgivning. Der vil derefter blive foretaget en juridisk analyse af de retslige synspunkter for under hvilke omstændigheder revisor kan blive erstatningsansvarlig, hvilket vil blive afklaret gennem anvendelse og fortolkning af relevante retskilder. Analysen skal afklare, hvilke principper domstolene bruger i deres proces vedrørende afgørelser af spørgsmålet om, hvornår revisor bliver erstatningsansvarlig. Fremgangsmåden i domsanalysen vil være at redegøre for dommens faktum, retsfaktum, jus og retsfølge. Domsanalysen har to formål; at beskrive gældende ret inden for revisors erstatningsansvar og at fastlægge de udvalgte dommes betydning for, hvornår revisors bliver idømt erstatningsansvar. Der er i afhandlingen analyseret tre domme afsagt af Højesteret, som er udvalgt på baggrund af deres relevans for dansk retspraksis.

Herefter vil der med udgangspunkt i komparativ ret blive analyseret, hvordan lovgivning og retspraksis for revisors erstatningsansvar er i relevante EU-lande. Dette er yderligere beskrevet i nedenstående afsnit.

2.3.2 Komparativ ret

For at besvare spørgsmålet om der er grundlag for at indføre en begrænsning af revisors ansvar, samt hvordan en eventuel begrænsning ville skulle udformes i dansk ret, foretages der en retssammenligning. Ved komparativ ret beskrives og analyseres dele af forskellige landes retssystemer. Formålet er at påvise ligheder og forskelle mellem fremmed ret og dansk ret (Evald

2016: 177). Fremgangsmåden ved en retssammenligning er indledningsvist at redegøre og beskrive de relevante dele af retssystemerne, som indgår i sammenligningen, samt analysere og sammenligne med dansk ret (Evald 2016: 178).

Komparativ ret vil blive anvendt i tredje del af afhandlingen. Opfordringen til at begrænse revisors erstatningsansvar stammer fra EU-kommissionens henstilling af 5. juni 2008. Denne har som sådan ingen juridisk betydning, som følge af at det blot er en anbefaling og ikke et direktiv. For at undersøge hvordan det er muligt at indføre anbefalingerne fra henstillingen i dansk ret, er det dermed hensigtsmæssigt at undersøge, hvordan andre EU-lande har implementeret nogen af de metoder til begrænsning, som fremgår af henstillingen. På baggrund af dette, er England, Tyskland og Sverige valgt som case. England og Tyskland havde allerede inden EU henstillingen, implementeret en begrænsning i af revisors erstatningsansvar. Initiativerne, som er implementeret i disse lande, er nogle af de metoder, som er foreslået af EU-kommissionens henstilling. Sverige er udvalgt som case, eftersom regeringen har lavet en offentlig udredning, som stillede forslag til lovændring af revisors erstatningsansvar. Derudover er de tre lande udvalgt på baggrund af tilgængeligheden af information på området i forhold til lovgivning. Ydermere har de enkelte landes nationalsprog haft betydning for udvalget af lande i relation til oversættelse af national lovgivning. Hvor der er blevet benyttet oversat lovgivning, er der udelukkende benyttet officielle oversættelser fra landets ministerium eller brancheorganisation, som efterfølgende er blevet valideret ved hjælp af andre kilder.

I den komparative analyse vil der indledningsvist blive redegjort for de almindelige erstatningsretlige betingelser i England, Tyskland og Sverige, samt gældende lovgivning for revisors erstatningsansvar, herunder hvordan de har implementeret begrænsninger af erstatningsansvaret. Efterfølgende vil de pågældende retssystemer blive sammenlignet med det danske retssystem, med henblik på at besvare spørgsmålet om, der er grundlag for at implementere en begrænsning af revisors erstatningsansvar i dansk ret. Det vil endeligt blive analyseret, hvilke muligheder der er for implementering af begrænsninger i dansk lovgivning, med udgangspunkt i de enkelte lande.

Afhandlingen vil anvende relevant udenlandsk lovgivning, litteratur og artikler til den komparative analyse.

2.4 Afhandlingens videre opbygning

Afhandlingen vil besvare problemformuleringen ud fra følgende opbygning:

I afhandlingens anden del undersøges det, under hvilke omstændigheder revisor kan blive erstatningsansvarlig i dansk ret. Der vil indledningsvist blive redegjort for revisors hverv, herunder revisors rolle, opgaver og pligter. Derefter vil der blive redegjort for de almindelige erstatningsretlige betingelser. Endeligt vil der foretages en domsanalyse af relevante afgørelser, for at analysere gældende ret for hvornår revisor idømmes erstatningsansvar.

I afhandlingens tredje del vurderes det, hvorvidt der er grundlag for at begrænse revisors erstatningsansvar i dansk ret på baggrund af juridisk analyse. Indledningsvist redegøres der for EU-kommissionens henstilling af 5. juni 2008 om begrænsning af revisors erstatningsansvar i Danmark. Herefter foretages der en komparativ analyse af erstatningsretten i henholdsvis England, Tyskland og Sverige, med henblik på at beskrive de udvalgte landes generelle erstatningsretlige betingelser samt lovgivning for revisors erstatningsansvar. På baggrund af ovenstående, skal det herefter vurderes, hvorvidt der er grundlag for at implementere en begrænsning af revisors erstatningsansvar i dansk ret. Der vil ydermere blive diskuteret hvilke principielle problematikker, der kan være i forbindelse med en ansvarsbegrænsning i dansk ret.

I afhandlingens fjerde del vurderes det, hvordan en eventuel ansvarsbegrænsning burde udformes. Denne vurdering sker ud fra, hvilke muligheder der ses indenfor dansk ret, samt hvad der vurderes mest hensigtsmæssigt i forhold til erfaringer fra England, Tyskland og Sverige. Der vil ligeledes blive vurderet om, der er alternative metoder for begrænsning af revisors erstatningsansvar end fremlagt af EU-kommissionen.

Endeligt vil det i afhandlingens sjette afsnit blive konkluderet, hvordan det er muligt at indføre EU-kommissionens henstilling af 5. juni 2008 om begrænsning af revisors erstatningsansvar i Danmark.

3 Del 2: Under hvilke omstændigheder kan revisor blive erstatningsansvarlig i dansk ret?

Formålet med afhandlingens anden del, er at vurdere under hvilke omstændigheder revisor kan blive erstatningsansvarlig i dansk ret. Der vil derfor indledningsvist blive redegjort for revisors hverv, herunder revisors rolle, opgaver og pligter. Derefter vil der blive redegjort for de almindelige erstatningsretlige betingelser for hvornår revisor kan ifalde et erstatningsansvar. Endeligt vil der, ved hjælp af domsanalyse af relevante afgørelser, analyseres gældende retspraksis for, hvornår revisor er erstatningsansvarlig.

3.1 Revisors hverv

3.1.1 Revisors rolle

For at økonomisk information kan udveksles og danne grundlag for beslutninger for investorer, kreditorer, offentlige myndigheder mv., må den være troværdig. Dette sikres ved at der foretages revision fra en uafhængig og faglig kompetent revisor, hvorfor det er revisors primære rolle at være offentlighedens tillidsrepræsentant, ved at afgive erklæring om den økonomiske information giver et retvisende billede af virksomhedens aktiver, passiver, resultatopgørelse og pengestrømme (Lentz et. al. 2021: 20). Revisorer er omfattet af revisorloven, som omfatter betingelser og lovgivningsmæssige pligter for revisor, samt vilkår til udførelse af opgaver. Som nævnt, stilles der krav til at revisor er uafhængig af den virksomhed som opgaven vedrører. Med dette menes der, at der ikke må være omstændigheder, som kan skabe usikkerhed om revisors uafhængighed hos en velinformeret tredjemand. Kravet om uafhængighed er for at undgå, at revisor optræder i en interessekonflikt mellem regnskabsbrugers krav til revisors arbejde og revisors egne forhold og interesser. Det er således essentielt at revisor bevarer sin objektivitet (ibid.). Hvis revisor ikke er uafhængig, er revisor ikke i stand til at tilføre den nødvendige troværdighed og tillid til finansielle oplysninger, som regnskabsbrugeren har behov for (Lentz et. al. 2021: 21).

3.1.2 God revisorskik

Revisor skal i sin rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant, udføre opgaverne i overensstemmelse med *god revisorskik*, hvilket omfatter at leve op til følgende grundlæggende principper for revisors etiske adfærd; integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu ved udførelsen af opgaverne. Revisor skal udvise integritet ved at være ærlig i alle professionelle og forretningsmæssige forbindelser. Revisor skal udvise objektivitet, ved ikke at være under indflydelse fra andre, eller have interessekonflikter. Revisor skal have professionel kompetence

og nødvendig omhu ved løbende at vedligeholde faglig viden, som sikrer at kunden modtager en kompetent ydelse, samt at der handles i overensstemmelse med professionelle standarder. Revisor skal have fortrolighed ved ikke at videregive information opnået som led i udført arbejde og forbindelser (FSR 2018:9). Tillæg til dette, er revisorer og medarbejdere i revisionsvirksomheder underlagt tavshedspligt efter RL § 30. Endelig skal revisorer udvise professionel adfærd, hvorfor revisor skal overholde relevant lovgivning og undgå handlinger, der kunne miskreditere revisorstanden (FSR 2018:9). Der stilles ydermere krav til at revisor i sin opgaveudførelse udviser den nøjagtighed og hurtighed, som opgavernes beskaffenhed tillader, jf. RL §16, stk. 1. Som følge af dette, arbejder revisor ud fra en væsentlighedsbetragtning og risikobaseret tilgang i sin planlægning, udførelse og konklusion, og der udføres dermed ikke en komplet revision af regnskabet. Ydermere skal revisor under planlægningen og udførelsen af en opgave udvise professionel skepsis i erkendelse af, at der kan forekomme omstændigheder, der kan indikere væsentlig fejlinformation i erklæringsemnet. Ved udførelse af revision, skal revisor navnlig udvise professionel skepsis ved gennemgangen af ledelsens skøn og særlige områder, der har betydning for den reviderede virksomheds mulighed for at fortsætte driften, jf. RL §16, stk. 2. Begrebet god revisorskik er et udtryk for den kvalitet i udøvelsen af erhvervet som revisor, som må kunne forventes af udøveren i en given situation. Begrebet indeholder nogle faste kernenormer, men udvikler sig også løbende, da det er afhængig af sin tids opfattelse af, hvad der forventes af hvervet (Johansen et. al. 2016: 211). Kravet om god revisorskik vedrører udelukkende opgaver hvor der afgives erklæringer med sikkerhed. Ved revisors afgivelse af erklæringer uden sikkerhed, er det kun kravet om professionel kompetence og fornøden omhu, som er gældende, samt at revisor skal oplyse i sin erklæring om sin uafhængighed (Johansen et. al. 2016: 217).

3.1.3 Revisors opgaver

Det følger af Revisorloven §1, stk. 2., at revisors primære opgaver er at afgive revisionspåtegninger på regnskaber, herunder udtale sig om ledelsesberetningen i henhold til årsregnskabsloven og afgivelse af andre erklæringer med sikkerhed.

Grundlaget for udførelse af revision af regnskaber er reguleret i de internationale standarder for revision (ISA). Efter ISA 200, er revisors mål ved revision af regnskabet at opnå høj grad af sikkerhed for at regnskabet som helhed, ikke indeholder væsentlig fejlinformation, så revisor er i stand til at udtrykke en konklusion om, hvorvidt regnskabet i alle væsentligheder er udarbejdet i overensstemmelse med den relevante begrebsramme. Eftersom revision baseres på en risikobetonet tilgang og en fuldstændig revision ikke lever op til kravet om en effektiv revision, arbejder man med

begrebet ”høj grad af sikkerhed”. For at opnå høj grad af sikkerhed skal revisor opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for at kunne drage en konklusion om regnskabet. Dette gøres ved at gennemføre revisionen i overensstemmelse med ISA’erne, som er grundlag for overholdelse af god revisorskik. Når revisor har foretaget revisionen, skal der afgives en konklusion, som fremgår af revisorpåtegningen, som følge af bekendtgørelse 2017-12-12 nr. 1468 om godkendte revisoreres erklæringer (EBEK). Revisor skal modificere sin konklusion, såfremt det enten ikke er muligt at opnå tilstrækkeligt revisionsbevis for at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejl og mangler eller at man på baggrund af revisionsbeviset kan konkludere, at der er væsentlige fejl og mangler, jf. EBEK § 6 stk. 1. Yderligere er der krav til, at revisor modificerer sin påtegning, hvis der er udeladt krævede oplysninger eller, at regnskabet ikke opfylder krav om at give et retvisende billede af virksomhedens finansielle stilling mv., jf. EBEK § 6 stk. 2, nr. 1.

Revisor kan ligeledes afgive erklæring om udvidet gennemgang af regnskaber, som er en særlig dansk erklæringsstandard, som kan tilvælges af små og mellemstore virksomheder, hvor en revision efter ISA’er ville være for komplekst (Lentz et. al. 2021: 75). Revisorer kan ydermere afgive andre erklæringer med sikkerhed, f.eks. som følge af aftalte arbejdshandlinger. Såfremt revisor afgiver en erklæring med sikkerhed, er revisor underlagt krav om uafhængighed og god revisionsskik, jf. RL § 1, stk. 2. Endeligt kan revisor yde rådgivning og assistance inden for revisors uddannelsesmæssige kompetencer, der udelukkende er til hvervgivers eget brug. Når revisor yder rådgivning, er det således ikke omfattet af revisorloven, hvorfor revisor vil være underlagt de aftalebestemte vilkår (Lentz et. al. 2021: 85).

3.1.4 Revisors pligter

Som følge af revisorloven, er revisor underlagt en række pligter. Først og fremmest stilles der krav til uddannelse og praktisk erfaring for at blive godkendt revisor og herefter krav til efteruddannelse, jf. RL § 3 og § 4. Revisorer er derudover underlagt forsikringspligt. I situationer hvor revisor forsømmer sine pligter som led i sit arbejde, og som resultat af dette påfører en klient eller en tredjemand et tab, stilles der krav til at revisor er forsikret mod det økonomiske krav, som skadelider måtte have jf. RL § 3. Som følge af Bekendtgørelse om godkendte revisoreres garantistillelse og ansvarsforsikring, stilles der krav til at man som revisor har en garantiforsikring og en ansvarsforsikring, som dækker revisions- og erklæringsområdet, som er afgivet med, efter RL § 1, stk. 2 og 3. Garantiforsikringen dækker, inden for garantisummen, det tab som skadelider måtte have som følge af ansvarspådragende handlinger fra revisors side, som er sket inden for udøvelse af revisorerhverv. Garantiforsikringen sikrer at tredjemand har direkte krav mod forsikringsselskabet og

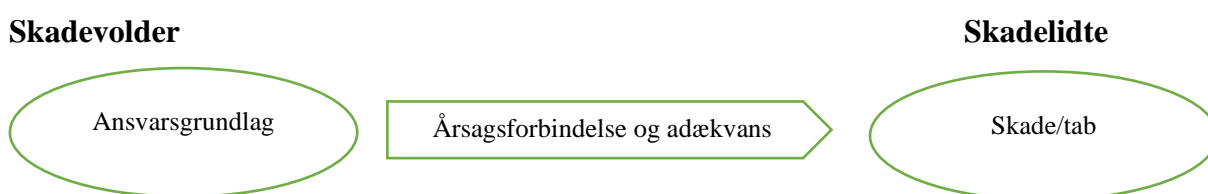
at forsikringselskabet herefter kan søge regres mod revisor for det økonomiske tab de har måtte dække. Garantiforsikringen dækker både forsætlige eller uagtsomme erstatningspådragende handlinger (Lentz et. al. 2021: 393). Revisoransvarsforsikringen dækker forsikringstager, eller forsikringstagers medarbejdere, overfor skader påført tredjemand ved simpel uagtsomhandling eller udladelse (Lentz et. al. 2021: 394). Det er således vigtigt i revisors arbejde, at der er en forsikring som kan dække eventuelle erstatningsretlige krav, i tilfælde af at revisor bliver idømt ansvar.

3.2 Almindelige erstatningsretlige betingelser

I afsnittet redegøres der for de almindelige erstatningsretlige principper, der fastlægger betingelserne for, at der kan ifaldes et erstatningsansvar.

Hvis revisor ikke har udført sit arbejde på en rimelig og forsvarlig måde, kan revisor blive idømt erstatningsansvar, såfremt nogen lider et tab (Lentz et. al. 2021: 305). Erstatningsansvar defineres, som værende, når en person kan drages til ansvar for en indtrådt skade, så vedkommende bliver forpligtet til at betale erstatning til den, som skaden har ramt, såfremt de erstatningsretlige betingelser er opfyldt. Hvis de erstatningsretlige betingelser er opfyldt, har den skadelidte således krav på en pengeydelse fra den erstatningsansvarlige, som dækker den pågældende skade (Eyben & Isager 2019:21). Formålet med erstatningsretten er dermed genopretning hos den skadelidte.

Der er fire grundlæggende betingelser for, at der kan ifalde et erstatningsansvar; *Ansvarsgrundlag*, *skade/tab*, *årsagsforbindelse* og *adækvans*. Forholdet mellem de fire betingelser er illustreret i nedenstående figur:

Figur 1 (Eyben & Isager 2019:23).

Alle fire betingelser skal være til stede, for at der kan ifalde et erstatningsansvar og udgør kerneprincipperne i erstatningsretten (Eyben & Isager 2019:25). Der vil blive redegjort for de enkelte betingelser i følgende afsnit.

3.2.1 Ansvarsgrundlag

En betingelse for om en person kan pålægges erstatningsansvar er, at ansvarsgrundlaget er *culpa*, altså om at der er handlet *culpøst* (Eyben & Isager 2019:89). Om der er ansvarsgrundlag, beror dermed på en culpavurdering. Det er traditionelt antagelsen ved culpapreglen at, der indtræder ansvar for den skade, som forvoldes ved en handling, der kan tilregnes den handlende, som forsætlig eller uagtsom (Eyben & Isager 2019:92). En person siges at have handlet forsætlig, hvis personen er bekendt med handlingens udfald. En uagtsom handling defineres ved, at personen ikke har udvist den grad af agtpågivenhed, som en *bonus pater familias*, ville have udvist i samme situation. Med dette menes der, at det skal vurderes, hvordan en god og fornuftig gennemsnitlig person ville have handlet, hvis personen havde befundet sig i skadevolderens situation på handlingstidspunktet (Eyben & Isager 2019:93). Denne forestilling baseres på en fiktiv person og ikke en faktisk gennemsnitsperson. Vurderingen beror på en sædvanemæssig opfattelse, af hvordan personer i almindelighed ville have handlet i den pågældende situation (ibid.). I praksis tager domstolene udgangspunkt i om den ansvarspådragende handling, eller undladelse af handling, afviger fra det som må betegnes som anerkendt adfærdsmønster på handlingstidspunktet. Det som opfattes som et anerkendt adfærdsmønster er således tidsbestemt, da krav og normer for revisorer udvikler sig løbende i takt med ændringer i lovgivning og praksis (Eyben & Isager 2019: 96).

Ved den konkrete culpabedømmelse indgår overvejelser om handlingens farlighed og skadeevne. Der indgår derudover overvejelser om hvilke foranstaltninger, som blev truffet for at imødegå, at der indtrådte en skade, herunder om der var en mindre risikabel fremgangsmåde (Eyben & Isager 2019:118). Benyttede skadevolder en fremgangsmåde, som var præget af betydelige risici for at skaden indtrådte, vil det være nærliggende, at det vurderes at handlingen var culpøs (Eyben & Isager 2019:121). Hvis skadevolder gjorde hvad der var muligt for at orientere sig om risikoen ved handlingen og gjorde de rette foranstaltninger for at minimere risikoen, vil det faktum, at det var en risikabel handling ikke nødvendigvis føre til et culpaansvar (Eyben & Isager 2019:122). Omvendt hvis skadevolder, ved en forsvarlig handling, har skabt en risikabel tilstand og skadevolder ikke herefter foretager den nødvendige forebyggelse af at tilstanden resulterer i skade, ville der indtræde culpaansvar (Eyben & Isager 2019:123). Det er således et væsentligt element i culpavurderingen, hvor stor en ulejlighed, det ville have været at træffe foranstaltninger med henblik på at undgå, at der indtraf skade (Eyben & Isager 2019:124).

Når culpaansvaret skal godtgøres, er det skadelidte, som har bevisbyrden for at skadevolder har handlet uagtsomt eller forsætligt (Eyben & Isager 2019: 2019:136). Det er således den skadelidte,

som skal sandsynliggøre, at skadevolder har handlet ansvarspådragende, hvilket beror på en helhedsvurdering af situationen, som beskrevet i ovenstående afsnit. Omvendt er det skadevolderens ansvar at bevise, at der var omstændigheder som retfærdiggjorde skadevolders handlinger (Eyben & Isager 2019: 2019:137).

3.2.1.1 Professionsansvaret

For liberale erhverv, såsom revisorer, foregår culpavurderingen efter en faglig målestok, som er den omhu og faglige dygtighed, man må kunne forlange af en fagudøver, inden for rimelighedens grænser (Lentz et. al. 2021:309). Dette betegnes som professionsansvaret, som skal ses som en skærpet culpabedømmelse. Ved professionsansvaret, sker culpabedømmelsen efter, hvad som kan kræves af en professionsudøver, modsat en person uden faglighed (Eyben & Isager 2019:126). Det er en forudsætning, at der er nogle normer eller sædvaner til forsvarlig udøvelse af professionen, hvor brud på normen, som betegnes som god skik i den pågældende branche, vil være en culpøs handling (Eyben & Isager 2019:125). For revisorer vil culpabedømmelsen bero sig på en vurdering af om revisor har brudt god revisorskik. Dette følger af Højesterets afgørelse i 1978, UFR 1978.653 H, hvor der udtales; ”*det må være en betingelse for at pålægge en revisor erstatningsansvar, at han i sin udførelse af sit arbejde har handlet i strid med god revisionskik*”. Det er således en nødvendighed, men ikke nødvendigvis en tilstrækkelig betingelse (Lentz et. al. 2021: 217). Det er dog muligt at domstolen stadig vurderer, at der er handlet culpøst, på trods af at der vurderes at god skik er overholdt (Eyben & Isager 2019:125). Revisor bliver vurderet ud fra culpareglen i et erstatningsretligt perspektiv. Det er, som nævnt, kun ved afgivelse af erklæringer med sikkerhed at revisor er underlagt lovmæssige krav om god revisorskik. Når der vurderes culpa, vil revisor erstatningsretligt blive vurderet ud fra normerne om god skik, uanset om arbejdet er omfattet af revisorloven eller ej (Johansen et. al. 2016: 232). Det har således erstatningsretligt ikke betydning om revisor har afgivet erklæring med eller uden sikkerhed. Professionsansvaret kan udelukkende anvendes, når den ansvarspådragende handling er sket inden for de pågældende persons professionelle virke. Foretager en fagperson en ansvarspådragende handling i fritiden, vil professionsansvaret således ikke kunne gøres gældende (Johansen et. al. 2016: 232)

I erstatningssager hvor det er nødvendigt at vurdere, hvorvidt revisor har overholdt god skik, baseres dette ofte på vurderinger fra FSR's responsumudvalg. Responsumudvalget er et fagligt udvalg, som afgiver udtalelser om gældende praksis inden for revisors arbejdsområde, samt hvad der menes med god revisorskik i praksis. I erstatningssager hvor responsumudvalget forespørges, tillægges deres vurdering stor betydning for vurderingen af culpa (Halling-Overgaard 2009:48).

3.2.1.2 *Inden eller uden for kontraktforhold*

Som nævnt i afsnit 3.1.3, udfører revisor opgaver for en klient, i form af lovpligtig revision eller rådgivning. Revisor kan således have et erstatningsansvar inden for kontraktforhold, eftersom der i dette tilfælde vil foreligge et underskrevet aftalebrev, som vil indeholde de aftaleopgaver og krav til revisor. Derudover har revisor et erstatningsansvar over for tredjemand, som beror sig på revisors arbejde, som følge af sin rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant. Revisor kan blive erstatningsansvarlig overfor en større og ubekendt kreds af nuværende og fremtidige personer, som beror sig på revisors arbejde (Lentz et. al. 2021: 315f.). Dette vil dermed betegnes som erstatningsansvar uden for kontraktforhold, som følge af, at der ikke foreligger en underliggende aftale mellem revisor og tredjemand. Den erstatningsretlige forbindelse skabes ved hjælp af revisors påtegning eller erklæring (Lentz et. al. 2021: 316).

Culpareglen er den almindelige erstatningsregel i erstatningsforhold inden for og uden for kontrakt (Gomard 1958:11). Det afgørende er, at skadelider har en berettiget forventning om, at revisor udviser en given adfærd (Halling-Overgaard 2009:57). Hjemlen for ansvaret er dog forskelligt alt efter om der er tale om erstatning indenfor og udenfor kontakt (Gomard 1958:54). Hvorvidt der er tale om revisors erstatningsansvars inden for eller uden for kontrakt kan påvirke, hvad som ligger til grund for ansvarsbedømmelsen. Ved erstatning inden for kontrakt vil culpabedømmelsen basere sig på om de aftalte kontraktlige betingelser er blevet brudt, eftersom revisor skal udføre det arbejde, som specifikt er blevet bedt om og betalt for (Lentz et. al. 2021: 314). Dog skal der stadig tages højde for det faglige synspunkt, eftersom arbejdet skal leve op til de faglige normer. Selvom klienten har defineret opgavens art, har revisor ansvar for at opgaven udføres forsvarligt (Lentz et. al. 2021: 315). Ved erstatning uden for kontrakt vil ansvarsbedømmelsen nærmere beror sig på, om revisor har forsømt sin rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant, som følge af brud på god revisorskik.

I dansk erstatningsret har det dog ikke stor betydning, om der er tale om erstatning indenfor eller udenfor kontrakt, når det vedrører professionsansvar, som følge af at den grundlæggende ansvarsnorm er den samme, herunder pligten til at udvise god skik i forhold til den faglige norm (Eyben & Isager 2019:128). Når der er tale om professionsansvaret, vil ansvarsgrundlaget således være et culpaansvar.

3.2.2 *Årsagsforbindelse og adækvans*

Når det er konstateret, at der er det fornødne ansvarsgrundlag, skal det vurderes om der er årsagsforbindelse mellem den culpøse handling og det erstatningsretlige relevante tab. Såfremt dette

ikke er tilfældet, ville personen ikke kun ifalde erstatningsansvar (Eyben & Isager 2019:313). Når det skal vurderes om, der er årsagssammenhæng, skal der vurderes om skaden ville være sket, hvis den culpøse handling aldrig havde fundet sted, herunder om den ansvarspådragende handling er en *nødvendig betingelse* for skadens indtræden. (Eyben & Isager 2019:317). Formålet med kravet årsagssammenhæng er at afgrænse erstatningsansvaret, således at det kun er handlinger som står tæt i relation til tabet, der er erstatningspådragende (Lentz et. al. 2021:354). Hvis det vurderes, at skaden ville være sket selvom den ansvarspådragende handling elimineres fra forløbet, vil der dermed ikke kunne konstateres en årsagsforbindelse (Eyben & Isager 2019:317).

Derudover skal spørgsmålet om adækvans besvares, altså om skadevolder burde have vist, at handlingen ville resultere i det handlingsforløb, som den gjorde eller om skaden er af så atypisk karakter, at skadevolder ikke kan drages til ansvar (Hansen & Krenchel 2019:701). I relation til dette, skal det vurderes, hvad som er de relevante nødvendige betingelser, og der skal i bedømmelsen ikke medtages årsagsfaktorer, som ligger uden for handlingsforløbet og der skal dermed kun medtages årsagsfaktorer, som principielt kan være ansvarsbegrundende (Ibid.). Det kan være en vanskelig vurdering at afgøre om, der er adækvans i sager hvor der er mange faktorer, som har bidraget til skaden, og der er tyndt grundlag for den ansvarspådragende handling påvirkning på skaden (Eyben & Isager 2019:328). I disse sager ses der på om handlingen har forårsaget farefremkaldelse, altså om hændelsesforløbet har udviklet sig i farens retning op til skadens indtræden. En culpøs handling, hvor der er årsagsforbindelse til skaden, medfører dermed ikke i sig selv et erstatningsansvar, medmindre risikoen for skade er blevet øget ved den uagtsomme handling. Hvis skaderisikoen er uændret efter den culpøse handling, vil der erstatningsretligt ikke blive statueret et ansvar (Ibid.).

3.2.3 Skade og tab

Beregningen af tabet følger grundprincippet om, at den skadelidte skal stilles i samme økonomiske situation, som før skadens indtræden. Dermed er den sidste absolutte betingelse for, at der kan ifalde et erstatningsansvar, at der er lidt et økonomisk tab hos tredjepart, som skal udbedres. Den skadelidte skal således have sit fulde tab erstattet, uden at den skadelidte opnår gevinst. Hvis skadelidte har mulighed for at undgå tab, efter skadens indtræden, har skadelidte pligt til at begrænse dette (Eyben & Isager 2019: 361). Hovedprincippet for beregning af erstatningsbeløbet er således ved at stille det faktiske hændelsesforløb over for det hypotetiske hændelsesforløb, altså det forløb, som ville være hændt hvis skaden ikke var indtruffet. Principielt kan erstatningsbeløbet således udregnes som differencen herimellem (Eyben & Isager 2019: 362f.).

I tilfælde af at der er flere skadevoldere, hæfter disse solidarisk. Dette betyder, at såfremt der er flere ansvarlige skadevoldere i en erstatningssag, kan skadelidte rette hele kravet mod én af parterne. Solidarisk ansvar er en fordel for den skadelidte, der er garanteret at få dækket sit tab, hvis blot én af skadevolderne kan betale (Eyben & Isager 2019:490). Dette gælder imidlertid kun for forhold uden for kontrakt (Gomard 1958: 81). Ved flere skadevoldere, er hovedreglen, at skadevolders handling skal være af væsentlig betydning for skaden, for at der kan pålægges erstatningsansvar (Eyben & Isager 2019:491). Efter den skadelidte har fået dækket sit tab, kan de skadevoldende parter herefter indbyrdes føre regres mod hinanden, jf. EAL) § 25 (Eyben & Isager 2019:492. Som følge af EAL § 25, skal den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige foretages efter, hvad der under hensyn til ansvarets beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt må anses for rimeligt. Dette gælder både inden og uden for kontraktforhold (Eyben & Isager 2019:493). Såfremt alle erstatningsansvarlige er dækket af en ansvarsforsikring, skal tabsfordelingen foretages under hensyn til andre hensyn end økonomiske forhold, såsom om der er tale om en lovpligtig forsikring eller sædvanlig ansvarsforsikring. Det ses i praksis at det som altovervejende hovedregel er den part med en lovpligtig ansvarsforsikring, som bærer erstatningsbyrden (Eyben & Isager 2019:495). Hvis alle erstatningsparter er dækket af en lovpligtig forsikring, fordeles erstatningsbyrden efter skyldgraden. (Eyben & Isager 2019:496).

3.2.4 Almindelige lempelsesregel

Som følge af Lovbekendtgørelse 2018-08-24 nr. 1070 om erstatningsansvar (EAL) er det muligt at få lempet erstatningsansvaret. Såfremt det vurderes at ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller når ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt, kan erstatningsansvaret nedsættes eller bortfalde, jf. EAL § 24. Der skal ved afgørelsen foretages en helhedsvurdering, hvor der tages hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, skadevolderens forhold, skadelidtes interesse, foreliggende forsikringer samt omstændighederne i øvrigt. Erstatningsansvaret vil ikke kunne lempes såfremt at tabet er dækket af en ansvarsforsikring. Denne lempelsesregel er generel, og gælder dermed for alle former for erstatning. Den gælder derudover for både ved ansvar efter culpa og professionsansvar, samt forhold indenfor og udenfor kontrakt (Eyben & Isager 2019: 522ff.).

3.3 Revisors erstatningsansvar i praksis

I afsnit 3.2 er der redegjort for de almindelige erstatningsretlige principper. I dette afsnit vil der blive fremlagt gældende retspraksis for hvornår revisor bliver idømt erstatningsansvar med udgangspunkt i tre centrale sager, som har haft betydning for retspraksis i dag.

Det bemærkes at sagerne omhandlede mere og andet end revisors ansvar. Som følge af at disse øvrige forhold falder uden for afhandlingens emne, vil dette ikke blive behandlet nærmere.

3.3.1 Domsanalyse – Nordisk Fjer- sagen

Nordisk Fjer-sagen, UfR 2004.2377, illustrer retspraksis for hvad der betegnes som brud på god revisorskik. Sagen omhandlede hvorvidt revisor var erstatningsansvarlig overfor selskabets aktionærer ved at fratråde som revisor for Nordisk Fjer. Sagens faktum, problemstilling og afgørelse gennemgås i nedenstående afsnit.

3.3.1.1 Sagens faktum

Revisorvirksomheden City Revision A/S blev sammen med Lundgaard, Andersen og Glud A/S valgt som revisor for Nordisk Fjer i juli 1987. I april 1988 meddelte City Revision A/S til direktionen og bestyrelsen at de fratrådte med øjeblikkelig virkning. Begrundelsen var at de, som revisorer, ikke forventede at kunne påtage regnskabet uden forbehold, som følge af de valgte regnskabsprincipper, samt at ledelsen ikke havde leveret efterspurgte oplysninger og materiale i forbindelse med opstarten af revisionen. Der blev efterfølgende valgt en ny revisor til generalforsamlingen, hvorefter regnskabet for 1987/1988 blev påtaget uden forbehold. Nordisk Fjer gik efterfølgende konkurs i 1991. Aktionærerne fremsatte et erstatningskrav mod City Revision A/S, hvor de gjorde gældende, at de ikke havde orienterede tiltrædende revisor om årsagen til deres fratræden, og dermed sikret sig, at der blev taget forbehold for årsregnskabet for 1987/1988, hvilket ville have advaret investorer om risiciene i Nordisk Fjer.

3.3.1.2 Sagens problemstilling

Landsretten skulle vurdere hvorvidt fratrædende revisor havde handlet i overensstemmelse med god revisorskik, ved ikke at sikre sig at tiltrædende revisor var oplyst på en sådan måde, så regnskabet blev forsynet med det nødvendige forbehold. Som det fremgår af RL §18, stk. 2, kan revisor til enhver tid fratråde, medmindre det strider imod god revisorskik. Dog er fratrædende revisor til enhver tid underlagt pligt om at oplyse tiltrædende revisor om grunden til sin fratræden.

Sagsøgeren gjorde følgende gældende; *”Meningen med at blive valgt som revisor er at forsyne årsregnskabet med revisionspåtegning, og når det viser sig, at en revisionspåtegning med forbehold er en nødvendighed, er det at svigte opgaven at fratræde revisionen uden af sikre sig, at regnskabslæseren bliver bekendt med revisors vurdering af selskabets økonomiske stilling.”* Sagsøgeren gjorde således gældende, at City Revision A/S svigtede sin rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant, ved at sikre sig at regnskabet gav regnskabsbruger et retvisende billede af selskabets økonomiske stilling.

City Revision A/S gjorde gældende, at de oplevede stor modvillighed fra ledelsens side til at besvare væsentlige spørgsmål om selskabets økonomiske stilling og særlige regnskabsprincipper samt oplevede i flere omgange at deres forespørgsler blev afvist. Det nævnes b.la. i en vidneforklaring at *”En revisionspåtegning med et forbehold, der gik på, at City Revision A/S ikke havde kunnet skaffe sig de relevante oplysninger til brug for revisionsarbejdet, ville efter vidnets opfattelse i den givne situation både for NFH og City Revision A/S have været en helt uacceptabel påtegning. Grunden hertil er, at det for et børsnoteret selskab som NFH er helt afgørende, at der ikke på nogen måde kan skabes tvivl om selskabets økonomiske og regnskabsmæssige forhold”*. Det blev dermed vurderet at det ikke var en mulighed at påtegne regnskabet med forbehold. City Revision A/S gjorde gældende, at de ikke kunne opfylde revisionsaftalens betingelser, som følge af manglende adgang til revisionsdokumentation, hvorfor opsigelsen menes at være i overensstemmelse med god revisorskik. City Revision A/S havde ligeledes fremsendt et brev til ledelsen og medrevisor, som forklarede årsagerne til fratræden og at deres betragtninger om selskabets problematiske regnskabsprincipper var foreløbige, hvorfor City Revision A/S gjorde gældende at medrevisor og ledelsen var indforstået med problematikkerne.

3.3.1.3 Sagens afgørelse

Landsretten udtalte *”Efter bevisførelsen må det lægges til grund, at de sagsøgte revisorer blev nægtet adgang til andet internt materiale end revisionsprotokollen for moderselskabet, og at de herudover kun var i besiddelse af offentligt tilgængeligt materiale, navnlig de seneste årsregnskaber for koncernen. Det lægges videre til grund, at de sagsøgte revisorer som følge heraf ikke havde kunnet påbegynde deres revision og end ikke var blevet i stand til at lægge en revisionsplan”*. Med dette kan det konstateres, at som følge af at City Revision A/S ikke var påbegyndt planlægningen af revisionen og endnu ikke havde fået adgang til andet end offentligt materiale, vurderer Landsretten, at der ikke er brud på god revisorskik ved fratrædelsen. Det blev også lagt til grund, at der var en medrevisor på

regnskabet, som havde modtaget forklaring på revisors fratreden i form af det fremsendte brev. Dommen blev herefter stadfæstet i Højesteret.

Sagen om Nordisk Fjer illustrer en præcisering af hvad som betegnes som god revisorskik. Det er sædvanlig vis opfattelsen, at revisor skal ”*blive og skrive*”, som følge af deres rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant og god revisorskik. Såfremt revisor vælger at fratæde, ophører revisors forpligtelser overfor selskabet og som udgangspunkt også erstatningsansvaret overfor selskabet og tredjemand fremadrettet. Revisor kan dog stadig blive erstatningsansvarlig over culpøse handlinger, som er begået historisk. Derudover må revisor ikke fratæde på en sådan måde, at denne fratreden er medvirkende til at skjule ulovligheder eller andet, som bør fremdrages. Revisor kan således ifalde erstatningsansvar, hvis revisors fratreden muliggør, at virksomhedens fortsatte drift har tab for kreditorerne til følge (Lentz et. al. 2021:385). Sagen illustrer, at det imidlertid ikke er i strid med god skik at fratæde før tid, såfremt revisionen ikke er opstartet, og der gives information om årsag til fratædelse til nyvalgt revisor, der således skal kunne nå at gennemføre en revision.

3.3.2 Domsanalyse – eHuset-sagen

eHuset-sagen, UfR.2014.1346, omhandlede hvorvidt revisorer brød god revisorskik i forbindelse med revision af årsregnskabet i 1998/1999 og 1999/2000. Sagen illustrerer ligeledes retspraksis inden for, hvad der betegnes som god revisorskik og bevisbyrden for årsagssammenhæng. Sagens faktum, problemstilling og afgørelse gennemgås i nedenstående afsnit.

3.3.2.1 Sagens faktum

Som følge af et finansieringsbehov modtog det børsnoterede selskab eHuset 1998/99 en forlængelse af sin kassekredit hos en kreditor. Selskabet oplevede de efterfølgende år økonomiske udfordringer, som ledte til konkurs i 2001. Der blev efterfølgende konstateret uregelmæssigheder i de regnskabsmæssige opgørelser i regnskabsperioderne forud for konkursen, som følge af forkert indtægtsperiodisering. Konkursboet og kreditor rejste et erstatningskrav mod revisorerne hvor de gjorde gældende, at selskabets årsregnskaber for 1998/1999 og 1999/2000 ikke var retvisende, samt at revisionen ikke var udført i overensstemmelse med god revisorskik.

Revisorerne havde i de pågældende regnskabsår konstateret, at der var mangler i eHusets interne kontrolmiljø, særligt vedrørende timesagsregistrering på indtægtsgivende projekter. Det fremgik af revisorerne interne arbejdsoplysninger, at de var bekendt med muligheden for forud faktureringer samt, at det var i selskabets interesse at opnå tilfredsstillende resultater. Svaghederne i det interne kontrolmiljø blev ikke rapporteret i revisionsprotokollatet til bestyrelsen. Revisorerne tog i

forbindelse med revisionen stikprøver på indtægter, hvoraf en væsentlig del af stikprøverne viste sig ikke at være relevante af forskellige årsager, dog blev der ikke foretaget yderligere.

Kreditor, herunder selskabets bank, benyttede blandt andet regnskaberne for de to pågældende år som grundlag for bevillingsvurderingen af kassekreditten, samt budgetter og drøftelser med ledelsen. Kreditor tog ikke sikkerhed for engagementet.

3.3.2.2 Sagens problemstilling

Landsretten skulle vurdere om, det var i overensstemmelse med god revisorskik, at revisorerne ikke tog højde for de konstaterede, mangler i det interne kontrolmiljø i deres revision.

Sagen blev forelagt responsumudvalget. Responsumudvalget vurderede *”Er revisor bekendt med svagheder i de interne forretningsgange og kontroller omkring en væsentlig regnskabspost, må revisor tilpasse sin revisionsstrategi, eventuelt med en udvidet substansrevision.”* Som en del af god revisorskik, har revisor således pligt til at tilpasse revisionen efter selskabets risici, hvorfor det blev vurderet at god revisorskik ikke blev iagttaget.

Ydermere blev der i sagen afholdt syn og skøn. Som resultat af dette blev det konstateret, at revisorerne ikke tilstrækkeligt udførte en substansrevision, som tog højde for svaghederne i kontrolmiljøet. Skønsmændene konstaterede, at der ikke blev foretaget udvidet stikprøvetest, som følge af at en væsentlig del af stikprøverne viste sig ikke at være relevante for revisionen. Det blev derudover vurderet at, det var nødvendigt med en udvidet stikprøvetest som følge af den forhøjede risici, som revisorerne havde konstateret. Det blev udtalt fra skønsmændene *”Når der konstateres væsentlige svagheder i registreringssystemer og interne kontroller påhviler det revisor, at udvide revisionen for at afdække konsekvenserne heraf for årsregnskabet og rapporterer herom til bestyrelsen i revisionsprotokollen. Revisor burde have udvidet revisionen for at afdække disse mangler.”* Udtalen stemte overens med vurderingen i responsumudvalget og syn- og skønsmændene vurderede, at der på baggrund af ovenstående skete brud på god revisorskik. Revisor skal, som følge af ISA 265, på en passende måde kommunikere identificerede mangler i det interne kontrolmiljø til den øverste ledelse. Eftersom dette ikke er gjort, fremgår det klart af sagens forløb, at der er sket brud på god revisorskik, hvilket er ansvarspådragende. I relation til kreditorernes tab, blev der således gjort gældende at *”Revisorernes tilsidesættelse af god revisionskik har ført til, at kreditorer i tillid til de ukorrekte regnskaber har givet selskabet kredit, og til at driften er blevet fortsat på et urigtigt grundlag”*. Der blev således argumenteret for årsagssammenhæng ved, at banken benyttede regnskaberne i deres bevillingsgrundlag.

3.3.2.3 Sagens afgørelse

Landsretten afgjorde, at revisionen af indtægtsperiodiseringen for de pågældende år ikke var i overensstemmelse med god revisorskik, som følge af manglende dokumentation af kontroller på området, utilstrækkelige stikprøvestørrelser, og manglende rapportering om kontrolmiljøet i revisionsprotokollen. På baggrund af dette afgjorde Landsretten at revisionen havde handlet ansvarspådragende. Landsretten fandt det imidlertid ikke godtgjort, at der forelagde årsagssammenhæng. Som følge af at banken også havde benyttet budgetter og fremtidsudsigter, som grundlag for bevillingen, blev det ikke vurderet påvist at de misvisende årsregnskaber ville have påvirket bankens vurdering i så høj en grad, at de ikke ville have ydet kredit, eftersom det fremgik af bevillingsgrundlaget, at banken ikke forventede en stabil indtjening som følge af vækstorienteret strategi. Landsretten fandt det ligeledes ikke godtgjort, at bestyrelsen ville have indstillet driften, eller eHuset kunne have undgået konkurs, såfremt regnskaberne havde været retvisende. Selskabets budgetter viste en ustabil omsætning og forrige regnskabsår havde der været underskud, som følge af forretningsomlægning. Landsretten lagde til grund, at revisors fejl ikke kunne ses som *grove*, og at regnskabets resultat ville kun have været marginalt mindre, såfremt revisor ikke havde lavet den ansvarspådragende handling.

På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at det er den skadelidte, der har bevisbyrden for årsagssammenhæng. Det blev i dommen lagt til grund, at revisors fejl ikke var grove og at det derfor ikke kunne påvises, at bestyrelsen havde handlet anderledes, hvis regnskabet var retvisende. Til dette er det nærliggende at fortolke, at bevisbyrden for årsagssammenhæng er afhængig af graden af revisors fejl, herunder om der er tale om grov eller simpel uagtsomhed. EHuset-sagen illustrer, at årsagsbetingelsen vurderes ud fra spørgsmålet om skaden ville være indtrådt, hvis det ansvarsbegrundende forhold ikke havde foreligget. Årsagsbetingelsen er således ikke opfyldt, hvis dette er gældende (Eyben & Isager 2019:317). EHuset-sagen illustrerer princippet om, at handlingen skal være en *nødvendig* betingelse for, at der kan konstateres årsagssammenhæng.

I forhold til kreditor, udtaler Landsretten i sin afgørelse ”*Endvidere bemærkes, at Jyske Banks tab i øvrigt må anses for at være udslag af den risiko, som banken påtog sig ved at yde den omhandlede kredit på blankovilkår*”. Med dette menes der, at banken valgte at påtage sig en vis risiko, når de bevilliger et lån uden sikkerheder til en virksomhed, der har haft en ustabil indtjening. Der er som långiver en vis risiko forbundet med at yde kredit, særlig til en økonomisk svag virksomhed. Långivere, som ikke har formået at foretage en korrekt vurdering af risikoen ved udstedelse af en bevilling, har ikke krav på erstatning (Schaumburg-Müller 2020:701). Til dette ligger der også til

grund, at en retmæssig justering i resultatet ikke var væsentlig nok til, at det kan godtgøres, at det ville have påvirket kreditors vurdering. I relation til samspillet mellem konkursboet og kreditors erstatningskrav udtalte Højesteret at ”konkursboets sagsanlæg ikke kan afskære Jyske Bank fra særskilt at rejse krav om erstatning for det tab, som banken gør gældende at have lidt ved at have ydet kredit til eHuset i tillid til de revisorpåtegnede regnskaber for 1998/1999 og 1999/2000, idet kravet angår erstatning for en skade, som direkte og individuelt har ramt denne kreditor”. Højesteret vurderede således at det er muligt for begge parter at rejse et erstatningskrav. Dommen blev stadfæstet i Højesteret, og det står som nævnt i præmisserne at Højesteret ikke fandt revisors fejl grove, hvilket antyder, at dette må have haft en påvirkning på vurderingen.

3.3.3 Domsanalyse – MCT-sagen

Sagen om det børsnoterede selskab Memory Card Technology A/S (MCT), UfR 2015.2075 H, præciserer også retstilstanden for krav til bevisbyrde for årsagssammenhæng, særligt når revisor har handlet groft uagtsomt. Sagens faktum, problemstilling og afgørelse gennemgås i nedenstående afsnit.

3.3.3.1 Sagens faktum

MCT blev i 1997 børsnoteret på Københavns Fondsbørs og senere hen på NASDAQ børsen i New York i april 2000. Som følge af usikkerhed på IT-markedet i USA, gik MCT konkurs i 2002. I en strafferetssag blev direktøren fundet skyldig i bedrageri og regnskabsmanipulation, som følge af manipulation af værdien af varelager. I forbindelse med afviklingen af selskabets konkursbo, gjorde kurator et erstatningskrav gældende mod bl.a. revisor, med henvisning til at revisionen var ansvarlige for selskabets tab, da det kunne være undgået eller begrænset, hvis revisionen havde opfyldt dens forpligtelser. Revisor havde i sit arbejde identificeret en besvigelsesrisiko på varelageret, i forbindelse med direktørens mulighed og incitament til at justere på lagerværdier. Revisionen havde derudover ikke held med at genberegne lagerværdien, hvorfor det blev vurderet nødvendigt at konsultere en specialist, hvilket ikke var blevet imødekommet af direktøren, og derfor ikke gjort. Revisor oplyste om udfordringerne med revisionen af varelageret i revisionsprotokollen, som fremlægges for bestyrelsen. Derudover fremgik der fiktive debitorer af regnskabet, som revisorerne ikke kunne opnå revisionsbevis for.

3.3.3.2 Sagens problemstilling

Landsretten skulle vurdere, om revisor havde handlet ansvarspådragende ved revision af årsregnskabet i 1998/99. I relation til dette skulle landsretten vurdere, om revisor havde opfyldt deres

forpligtelser i forhold til at udvise god revisorskik, i forhold til revision af værdiansættelsen af varelageret, samt værdiansættelse af tilgodehavender. Såfremt landsretten vurderede at revisor havde handlet ansvarspådragende, skulle landsretten vurdere om der var årsagssammenhæng mellem handling og tab for selskabet. Det fremgår derudover, at opskrivning af varelageret var sket over resultatopgørelsen, hvilket ikke er tilladt efter ÅRL §49, stk. 2. Revisionen havde således ikke sikret sig, at regnskabet var udarbejdet efter relevant begrebsramme, jf. ISA 200, både i relation til udregning af gennemsnitspriser og indregning af opskrivning.

Konkursboet gjorde gældende, at revisionen var erstatningsansvarlig efter professionsansvaret og at revisionens forsømmelser havde karakter af grov uagtsomhed. Konkursboet gjorde gældende at *”Revisionen har for begge regnskabsår forsømt at sikre sig revisionsbevis for, at værdiansættelsen af varelageret var sket til gennemsnitlig anskaffelses- eller kostpris efter den hævdede genberegning, eller - hvis dette ikke var muligt - alternativt at tage forbehold i påtegningerne på årsregnskaberne. De manglende forbehold i revisionspåtegningerne angående varelagerets værdi indebærer en tilsidesættelse af god revisionskik.”*. Herved menes, at den manglede modificering af påtegningen, er tilsidesættelse af god revisionskik og som følge af dette, havde revisionen været medvirkende til MCT fortsatte den tabsgivende drift. Som det fremgår af EBEK §6, nr. 2., skal revisor modificere sin påtegning, hvis revisor ikke er i stand til at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis til at konkludere, at regnskabet indeholder væsentlige fejl. Som følge af revisors handlinger, vurderes det at revisor burde have modificeret påtegningen.

3.3.3.3 Sagens afgørelse

Landsretten fandt først og fremmest at årsregnskaberne i 1998 og 1999, var misvisende i forhold til selskabets økonomiske stilling. Landsretten udtalte *”På baggrund af denne konklusion sammenholdt med den bevisførelse, der har fundet sted vedrørende værdiansættelsen af varebeholdningerne under erstatningssagen, finder landsretten, at det manglende forbehold i 1998/1999-regnskabet vedrørende dette meget væsentlige aktiv er ansvarspådragende for revisionen.”*. Landsretten vurderede dermed, at revisor ikke havde overholdt god revisionskik, som følge af manglende videreformidling af sine observation omkring en besvigelsesrisiko på varelageret, samt manglende revisionsbevis for genberegning af værdiansættelsen af varelageret. Landsretten nævnte ikke noget i sin afgørelse om revisor havde handlet groft uagtsomt, som sagsøgeren gjorde gældende.

Som nævnt i afsnit 3.1.2, skal revisor i henhold til god revisorskik vise professionel skepsis, særligt ved gennemgangen af områder, der har betydning for den reviderede virksomheds mulighed for at

fortsætte driften. Varelageret må menes at falde ind under denne kategori. Det fremgår af sagen, at direktøren selv foretog bogføring på varelageret, hvilket må betegnes som atypisk i et børsnoteret selskab, som må formodes at have en vis størrelse. I lyset af, at revisor vidste der var en besvigelsesrisiko på varelageret, burde de have udvist professionel skepsis, når direktøren nægtede dem at undersøge genberegningen, samt i deres revision af registreringer på lageret, og har af ovenstående grunde ikke sikret sig tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. Ydermere stilles der krav til fysiskoptælling af varelageret, jf. ISA 501. På baggrund af ovenstående vurderes revisor ikke at have overholdt god revisorskik i deres revision af MCT.

For så vidt angik spørgsmålet om årsagssammenhæng vurderede Landsretten, at *”Det må også antages, at forbeholdene ville have gjort det nødvendigt at tilpasse virksomheden, hvorved MCT måske kunne have klaret de udefrakommende begivenheder i andet halvår af 2000 i form af DRAM-prisernes fald og dollarkursens stigning”*. Landsretten lagde således vægt på at en justering eller et forbehold i regnskabet, ville havde tvunget ledelsen til at justere driften, så de ikke ville være kommet i økonomiske problemer. Landsretten afgjorde også, at det måtte have formodningen imod sig, at bankerne ville have ydet kredit til MCT, hvis der havde været forbehold i regnskabet, eftersom det var det grundlag banken havde, til at vurdere selskabets økonomiske situation ved kreditgivning. På baggrund af dette, fandt landsretten, at der var årsagssammenhæng mellem den culpøse handling og tabet og at revisor dermed var erstatningsansvarlig. Landsretten afgjorde at bestyrelsen ikke var erstatningsansvarlig for selskabets eller kreditorernes tab, som følge af at der ikke var grundlag for at statuere at bestyrelsen havde brudt deres forpligtelser. Landsretten tillagde det ikke betydning i deres afgørelse, at bestyrelsen var blevet gjort opmærksom på væsentlige forhold i revisionsprotokollen.

Højesteret ændrede imidlertid denne afgørelse. I relation til at der både var fremlagt krav fra konkursboet og kreditor, udtalte Højesteret at *” Det tab, en kreditor har lidt, f.eks. ved at yde kredit til selskabet efter det tidspunkt, hvor driften burde have været indstillet eller tilpasset, kan kreditor efter omstændighederne også selv kræve erstattet ved et krav mod ledelsen og revisor. Konkursboets krav på erstatning for selskabets tab hviler på et andet grundlag end kreditorens krav på erstatning for sit tab, selv om de ansvarspådragende fejl måtte være de samme; det gælder således årsagsforbindelse og tabsopgørelse”*. Højesteret vurderede således, at muligheden for et erstatningskrav fra kreditor ikke er til hinder for at selskabets erstatningskrav gennemføres af konkursboet. Højesteret fandt, ligesom landsretten, at revisorerne havde handlet ansvarspådragende i forbindelse med regnskabsaflæggelsen. Højesteret nævnte, ligesom landsretten, ikke noget om hvorvidt der er tale om grov uagtsomhed. Højesteret fandt det derimod ikke godtgjort, at en ændring

i regnskabet, enten i forhold en retmæssig nedskrivning i varelageret eller et forbehold, nødvendigvis ville have ført til at bestyrelsen havde tilpasset virksomhedens drift. Højesteret vurderede at, som følge af bankernes lånevillighed i 2000, på trods af et væsentligt underskud i regnskabet det indeværende år, er det ikke er godtgjort, at bankerne ville have nægtet långivning i 1998/99, såfremt regnskabet var korrigeret med forbehold eller retvisende nedskrivning. Revisoren blev således frifundet ved Højesteret på grund af manglende årsagssammenhæng. Højesteret stadfæstede landsrettens frifindelse af bestyrelsen.

I sagen om Memory Card Technology A/S blev revisor, i lighed med eHuset-sagen, frifundet grundet manglende bevis for årsagssammenhæng. Sagsøger gjorde gældende, at der var handlet groft uagtsomt, for at lette bevisbyrden for årsagssammenhæng. Dette inkluderede Højesteret imidlertid ikke i deres afgørelse. Afgørelsen illustrerer, at det ikke er tilstrækkeligt at påvise årsagssammenhæng på baggrund af en formodning om, hvad som ville være hædt, på trods af revisors ansvarspådragende handling resulterede i væsentlige fejl og mangler i regnskabet. Det hypotetiske hændelsesforløb skal således direkte påvises for, at der kan godtgøres årsagssammenhæng. Ydermere illustrerer sagen praksis for bevisbyrden. På trods af revisors klare fejl, vurderede Højesteret ikke, at bevisbyrden for årsagssammenhæng burde lattes. Der kan på baggrund af denne sag argumenteres for, at bevisbyrden for årsagssammenhæng er meget tung, da det ofte vil være svært at direkte forbinde handling med tab.

3.3.4 Sammenfatning

I ovenstående afsnit er tre centrale sager analyseret, for at fremlægge gældende retspraksis for, hvornår revisor bliver idømt erstatningsansvar. På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at revisor kan blive erstatningsansvarlig ved brud på god revisorskik. Brud på god revisorskik kan være i tilfælde hvor revisors fratræden som revisor for selskabet, muliggør at virksomhedens fortsatte drift har tab for kreditorerne til følge, jf. Nordisk fjer-sagen, hvor der ikke blev vurderet brud på god revisorskik. Revisors rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant giver dem pligter overfor regnskabsbruger, herunder aktionærer, kreditorer mv. Foretager revisor derfor en handling, som vil resultere i et tab, vil revisor dermed kunne blive erstatningsansvarlig overfor alle disse, såfremt der er årsagssammenhæng og adækvans, mellem den ansvarspådragende handling og skadelidets tab. Domsanalysen illustrer ydermere hvilke pligter revisor har i forbindelse med udførsel af en revision, således at den sker i overensstemmelse med god revisorskik. Revisor kan blive erstatningsansvarlig for fejl og mangler ved en revision, såfremt den resulterer i et tab hos selskabet eller tredjemand. På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at revisor ikke nødvendigvis er ansvarlige for tab, hvis

de blot har begået fejl i deres arbejde. Der stilledes således krav til en direkte årsagssammenhæng. Dette illustreres særligt i eHuset-sagen, hvor revisor frifindes i Højesteret, da det ikke direkte kan påvises at handlingen var en *nødvendig* betingelse for at skaden indtrådte. Det illustreres ligeledes i MCT-sagen, at det ikke er tilstrækkeligt at påvise årsagssammenhæng på baggrund af en formodning om, hvad som ville være hændt, på trods af revisors ansvarspådragende handling resulterede i væsentlige fejl og mangler i regnskabet. Domstolen accepterer ikke formodninger baseret på generelle betragtninger om årsagsforbindelse, der fører til et skønsmæssigt opgjort tab (Lett 2015). På baggrund af domsanalysen kan det således konkluderes, at det er et krav, for at der kan idømmes erstatningsansvar, at revisors fejl er direkte årsag til det økonomiske tab, uanset hvor grov revisors fejl måtte være. MCT-sagen viser særligt, at det kan være vanskeligt for konkursboer og kreditorer at rejse et erstatningskrav mod selskabets revisor, som følge af kravet til bevisbyrden håndhæves strengt, uanset om der er tale om grove eller mindre grove fejl (Lett 2015). MCT-sagen illustrer imidlertid også, at bestyrelse og revisor har forskellige opgaver og ansvarsområder, hvorfor en vurdering af årsagsforbindelse skal ske særskilt. I denne sag skelnes der i Landsrettens, samt Højesterets, vurdering mellem bestyrelsens og revisors pligter.

De analyserede domme vedrører både krav fra tredjemand (kreditor), selskabet (aktionærer) og konkursbo. Der er i dansk praksis principielt ikke en forskel på om det er tredjemand eller selskabet som er skadelider, eftersom krav til ansvarsgrundlag, årsagssammenhæng, adækvans og tab er det samme. Revisor må altid forvente, at de påtegnede årsrapporter eller erklæringer kommer til tredjemands kundskab og at tredjemand har tillid til dette. Revisor har somme tider mulighed for at begrænse modtagergruppen via påtegningen, f.eks. hvis der er tale om et internt regnskab. Dette er dog ikke muligt, når der er tale om et årsregnskab, hvor Højesteret har fastslået at en revisor må kunne forvente at et revideret årsregnskab kommer til tredjemands kundskab og kan danne grundlag for kreditgivning, jf. U.1982.585 H (Halling-Overgaard 2009:309). Tredjemands erstatningskrav mod revisor vil typisk være baseret på revisors mangelfulde udførelse af revisionsopgaver, som resulterer i en falsk påtegning, som herefter er skyld i tredjemands tab. Tredjemand har således kun de oplysninger, som modtages i forbindelse med påtegningen. Dette fremlægges ligeledes som grundlag for kreditors krav mod revisor i eHuset-sagen og MCT-sagen. Omvendt når der rejses et erstatningskrav inden for kontakt, hermed af selskabet, vil det være begrundet i revisors mangelfulde rådgivning eller bistand i forbindelse med regnskabsudarbejdelse. Et krav fra selskabet vil dermed sjældent være baseret på at revisor har handlet mangelfuldt i forbindelse med sin ageren som offentlighedens tillidsrepræsentant, da selskabet normalt ikke lider tab af en falsk påtegning på

samme måde, som en tredjemand ville gøre. Selskabet vil ydermere have modtaget uddybende information omkring revisionen som følge af revisionsprotokollen (Halling-Overgaard 2009:325f.). Dette fremgår f.eks. af MCT-sagen, hvor bestyrelsen modtog information om den manglende værdiansættelse af lageret i revisionsprotokollen. Ansvarsgrundlaget overfor tredjemand og selskabet kan derfor være forskelligt. I MCT-sagen vurderede Højesteret, at selv om de ansvarspådragende fejl måtte være de samme, er et erstatningskrav fra kreditor ikke et hinder for, at selskabets erstatningskrav gennemføres af konkursboet. På baggrund af dette kan det konkluderes at der i dansk retspraksis ikke er forskel på behandling af erstatningskrav, hvorvidt det er fremsat af selskabet eller tredjemand.

3.4 Del 2: Delkonklusion

Det skal konkluderes under hvilke omstændigheder revisor kan blive erstatningsansvarlig i dansk ret. Det kan på baggrund af ovenstående konkluderes, at det primære lovgrundlag for revisors hverv er revisorloven. Som følge af revisorloven skal revisor agere som offentlighedens tillidsrepræsentant, ved at afgive erklæring om den økonomiske information giver et retvisende billede af virksomhedens aktiver, passiver, resultatopgørelse og pengestrømme. Formålet med denne rolle er at skabe troværdighed omkring økonomisk information, som danner grundlag for regnskabsbrugers beslutninger. Revisors primære opgaver er at afgive revisionspåtegninger på regnskaber og afgivelse af andre erklæringer med sikkerhed, jf. RL § 1, stk. 2. Revisor skal udføre disse opgaver, i overensstemmelse med god revisorskik, herunder følge fem grundlæggende principper for etisk adfærd; integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu. Revisorer har i forbindelse med deres hverv et erstatningsansvar over for dem som baserer sig på deres erklæringer. Det kan konkluderes, at revisorer kan blive erstatningsansvarlig for fejl og mangler i forbindelse med deres arbejde, såfremt de almindelige erstatningsretlige betingelser er opfyldt. Indledningsvist skal der være en skade eller et tab, som skal genoprettes, f.eks. et økonomisk tab. Derudover skal der være handlet culpøst, hvor revisor er underlagt professionsansvar. Endeligt skal der påvises årsagssammenhæng og adækvans mellem culpøs handling og skadeliders tab. På baggrund af domsanalyse af udvalgte afgørelser, kan det konkluderes, at revisor har handlet culpøst, såfremt revisor har brudt god revisorskik i forbindelse med sit arbejde. Ydermere kan konkluderes, at der i praksis er en tung bevisbyrde for årsagssammenhæng mellem revisors handling og aktionærers eller kreditors tab, som følge af at der stilles krav til bevis for direkte sammenhæng, uanset hvor grove omstændigheder, der er tale om. Endeligt kan det på baggrund af domsanalysen konkluderes, at der i praksis ikke er forskel på om det er tredjemand eller selskabet som er skadelider,

eftersom krav til ansvarsgrundlag, årsagssammenhæng, adækvans og tab er det samme. Det konkluderes dog, at der kan være en forskel i ansvarsgrundlaget, alt efter om der er tale om erstatningsforhold inden for eller udenfor kontrakt, som følge af at selskabet ofte har flere informationer end tredjemand.

4 Del 3: Er der grundlag for at begrænse revisors erstatningsansvar i dansk ret?

Formålet med afhandlingens tredje del er at vurdere, hvorvidt der er grundlag for at begrænse revisors erstatningsansvar i dansk ret. Indledningsvist redegøres der for EU-kommissionens henstilling, samt de anbefalede metoder for begrænsning. Herefter foretages der komparativ ret af henholdsvis England, Tyskland og Sverige, med henblik på at fremlægge de udvalgte landes generelle erstatningsretlige betingelser samt lovgivning for revisors erstatningsansvar. Herefter skal det vurderes, hvorvidt der er grundlag for at implementere en begrænsning af revisors erstatningsansvar i dansk ret, med udgangspunkt i den komparative ret, EU-kommissionens anbefalinger og principielle problematikker, som ses ved en begrænsning.

4.1 EU- kommissionens henstilling

EU-kommissionen udgav d. 5. juni 2008 en henstilling, som anbefaler at alle medlemslande begrænser revisorer og revisorfirmaers erstatningsansvar. Henstillingen blev udarbejdet på baggrund af en uafhængig undersøgelse af de økonomiske konsekvenser ved forskellige metoder for begrænsning af revisorerers erstatningsansvar, udarbejdet af London Economics (European Commission 2008:6).

4.1.1 Baggrund for henstillingen

EU-kommissionens begrundelse for henstillingen var, at de store udsving i selskabers markedsværdi har gjort at risikoen for at påtage sig erstatningsansvar er betydelig større end førhen, samt at adgangen til revisorerers forsikring mod sådan en risiko er blevet begrænset. EU-kommissionen begrundet henstillingen med, at det er i offentlighedens interesse, at revisionsbranchen er bæredygtig og markedet er konkurrencedygtigt. Som følge af at flere virksomheder bliver børsnoterede er der en stigende efterspørgsel efter revisorer, som har kompetencer til at påtage disse selskaber. EU-kommissionen argumenterer for at dette har skabt en koncentration i markedet, hvor det kun er *Big 4*-revisionshusene, herunder EY, PwC, KPMG og Deloitte, som kan imødekomme denne efterspørgsel. Hvis ét af de store huse gik konkurs, som følge af flere på hinanden efterfølgende store

erstatningskrav, ville det skabe en for stor koncentration i markedet, og dermed ville det mindske aktionærernes valgfrihed i forhold til revisor (European Commission 2008:8). Initiativer i henstillingen har til formål at minimere denne risiko.

Undersøgelser foretaget af London Economics viser, at grunden til at der ikke er flere mellemstørrelsesrevisionsfirmaer, som forsøger at få markedsandele i de børsnoterede virksomheder, er at de ikke vil påtage sig den erstatningsmæssige risiko, som er forbundet med revision af store virksomheder (European Commission 2008:17). Kommissionens undersøgelser viser også, at revisionsfirmaer oplever at forsikringsdækningen er utilstrækkelig i forhold til den erstatningsmæssige risiko, som de har. EU-kommissionens undersøgelser viser at, som følge af den store usikkerhed i størrelsen af fremtidige krav, er det svært for forsikringsselskaber at prissætte forsikringerne i overensstemmelse med den underliggende risiko, samt at tilbyde tilstrækkelig dækning (European Commission 2008:21). EU-kommissionen argumenterer for, at denne risiko påvirker branchen således, at den bliver mindre attraktiv for eksisterende og potentielle revisorer. Der ses i branchen en udfordring med fastholdelse af medarbejder, som følge af at de ikke vil påtage sig risikoen (European Commission 2008:25f.). EU-kommissionen anbefaler derfor, at der indføres en begrænsning af erstatningsansvaret for revisorers udførsel af lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden, herunder børsnoterede selskaber og visse finansielle virksomheder (Den Europæiske Union 2008:1).

4.1.2 EU-kommissionens anbefaling

EU-kommissionen anbefaler, at begrænsningen ikke skal være gældende, hvis revisor forsætligt misligholder sine forpligtelser og at begrænsningen skal laves af hensyn til at den skadelidte parts ret til rimelig erstatning. EU-kommissionen anbefaler, at begrænsningen således kun skal gælde i tilfælde, hvor revisor handler uagtsomt eller groft uagtsomt (Den Europæiske Union 2008:1). EU-kommissionen anbefaler, at hvert enkelt medlemsland skal vælge en begrænsning af erstatningsansvaret, som er mest forenelig med landets civilretlige erstatningsansvarsordning. Denne anbefaling gives som følge af at de forskellige erstatningsretlige systemer ikke tillader en ”*onesize*” løsning, og det vurderes mest hensigtsmæssigt, at det er op til medlemsstaterne selv at vurdere, hvilken ordning som bør indføres i national lovgivning.

EU-kommissionens anbefaler at medlemsstaterne bør indføre en ordning i national lovgivning, som giver proportionalt ansvar. Med dette menes der, at ordningen skal sikre, at revisorer og revisorfirmaer kun hæfter i forhold til deres bidrag i forhold til tabet. For medlemsstater hvor det ikke

er muligt at rejse et erstatningskrav af andre parter end selskabet, bør det være muligt for revisorerne og selskabet, samt dets aktionærer at fastlægge en aftalebestemt begrænsning af revisorens ansvar (ibid.). Kommissionen bemærker til dette, at investorernes rettigheder stadig skal tilgodeses. EU-kommissionen anbefaler at begrænsningen af erstatningsansvaret bør gælde overfor det reviderede selskab og andre parter, som ifølge national lovgivning vil kunne indgive et erstatningskrav (Den Europæiske Union 2008:2).

4.1.3 Metoder til begrænsning

EU-kommissionen anbefaler tre metoder, hvorpå erstatningsansvaret kan begrænses:

1. *Fast begrænsning*; medlemsstaterne kan indføre en fastsættelse af et maksimumbeløb for hvor stort et tab revisor ville kunne blive erstatningsansvarlig for.
2. *Proportional begrænsning*; medlemsstaterne bør fastlægge en række principper, hvorved revisor ikke hæfter ud over det faktiske bidrag til skaden, som erstatningskravet vedrører, og revisor kan således ikke hæfte solidarisk med andre skadevoldere. Tabet skal således opgøres i retten.
3. *Aftalebestemt begrænsning*; medlemsstaterne kan indføre en bestemmelse, som tillader at begrænsning af erstatningsansvaret aftales mellem det reviderede selskab og revisor, samt tredjemand. Aftalen skal kunne underkastes retlig prøvelse og oplysninger om begrænsningen bør oplyses i noterne til det reviderede selskabs regnskaber.

EU-kommissionen anbefaler at én eller flere af ovenstående metoder implementeres i national lovgivning. EU-kommissionen anbefaler at de enkelte medlemsstater, skal tage hensyn til virkningen på adgangen til markedet for lovpligtig revision samt det finansielle marked og investorerne. EU-kommissionen fastslår ligeledes at begrænsningen ikke skal forhindre den skadelidte i at modtage en kompensation for sit tab der er retfærdigt og rimeligt. Der skal ligeledes tages hensyn til virkningen på revisionskvalitet og muligheden for at opnå forsikring (Den Europæiske Union 2008:2).

4.2 Komparativ ret

Formålet med indeværende afsnit er en komparativ ret mellem erstatningsretten i England, Tyskland og Sverige. Der vil indledningsvist blive redegjort for de almindelige erstatningsretlige betingelser, samt gældende lovgivning for revisors erstatningsansvar. Herefter vil der blive redegjort for gældende initiativer for begrænsninger af erstatningsansvaret. Endeligt vil det, på baggrund af den komparative ret, blive vurderet, om der er grundlag for at implementere en begrænsning i dansk ret. Denne vurdering fremgår af afsnit 4.3.

4.2.1 England

4.2.1.1 Almindelige erstatningsretlige betingelser

Indledningsvist skal der redegøres for Englands retssystem, som adskiller sig fra det danske civilretlige system, hvor man i England operer med *common law*. I lande med *common law* skaber domstolen retten. Domstolen skaber præcedens via sine afgørelser, således at fremtidige lignende sager vil få samme afgørelse. Når en dommer skal foretage en afgørelse, vil dommeren således søge vejledning i lignende sager for at træffe sin afgørelse og ikke i lovgivning (Van dam 2013:93). I England er der ikke vedtaget en lovgivning vedrørende retspleje for civilansvar. Engelsk erstatningsret baserer sig i stedet på en række vedtægter, udstedt af parlamentet, som den dømmende magt fortolker og reglerne bliver således dannet på baggrund af retspraksis (Van dam 2013:97).

Erstatningsretten i England skelner mellem om, der er tale om erstatning indenfor og udenfor kontrakt, da lovgivningen adskiller sig indenfor henholdsvis *contract law* og *tort law* (Van dam 2013:101). De to retsområder vil blive gennemgået i nedenstående afsnit.

Erstatning uden for kontrakt

Den engelske *Law of torts* omfatter revisors erstatningsansvar overfor tredjemand, såsom et selskabs kreditorer. Erstatningsansvaret bliver i England defineret, som værende når en person har tilsidesat sin retlig forpligtelse overfor tredjepart og har forvoldt en skade, som skal afhjælpes. Det har betydning for de erstatningsretlige betingelser hvilken form for erstatningsansvar der er tale om, herunder om sagen vedrører forsømmelse af pligter, ulovlig indtrængen, personskade mv. (Van dam 2013:101). Såfremt revisor har påført skade overfor tredjemand, vil det være de generelle regler for erstatningsansvar indenfor forsømmelse af pligter, som er gældende (ibid.)

Erstatningsansvaret ved forsømmelse af pligter består af tre elementer; *Personens pligter overfor tredjemand, bruddet på pligter overfor tredjemand, forvoldt skade*. (Van dam 2013:102). Der er gennem retspraksis udviklet en række metoder til vurdering af hvorvidt der er kan konstateres erstatningsansvar. Indledningsvist skal det konstateres om, der er *duty of care*, altså om, der er pligt overfor tredjemand. Med dette menes der, at der skal foreligge en relation mellem skadevolder og skadelidte, inden skadens indtræden (Van dam 2013:104). Vurderingen foretages ved brug af en tredelt test opdelt, kaldet *the Caparo test*. Der er tre krav som skal være opfyldt for, at der kan konstateres pligt overfor tredjemand. Dette er gældende for sager hvor der ikke er præcedens fra lignende sager. De tre krav er som følgende:

1. skaden skal være mulig at forudse (adækvans)
2. der skal være en relation mellem skadevolder og skadelider
3. at påligge pligt overfor tredjemand skal være retfærdig og rimelig (Van dam 2013:105).

For at fastslå om der er pligt overfor tredjemand skal der også vurderes om der er *assumption of responsibility*, altså ansvarsgrundlag, hvilket er navngivet *Hedley Byrne*-testen. For at dette kan bestemmes er der nogle kriterier, som skal være opfyldt. Indledningsvist er det et krav, at skadevolder har en form for fordel overfor skadelider, såsom en fagperson med færdigheder eller viden, som skadelider ikke besidder. Dernæst skal skadelider have haft en retfærdig antagelse om at skadevolder var ansvarlig (Van dam 2013:106f.). Denne antagelse er uagtet om den ansvarlige person selv mener at have ansvar, såfremt skadeliders antagelse er retfærdig (Van dam 2013:107). Med dette menes der, at hvis skadevolder har givet skadelider et indtryk af ansvarlighed, kan skadevolder ikke efterfølgende modsætte sig dette. Endelig vil ansvarsgrundlaget typisk opstå som følge af direkte kontakt eller relation mellem skadevolder og skadelider (Van dam 2013:108) I engelsk erstatningsret foreligger der således kun *duty of care*, hvis revisor ved, eller burde have vidst, at tredjepart baserer sig på de finansielle oplysninger. I en erstatningssag, hvor revisor ikke vidste, at selskabet skulle bruge årsregnskabet som kommunikation til banken, blev revisor ikke idømt erstatningsansvar (De Poorter 2008:69). Revisors pligt er overfor aktionærerne, som en gruppe og ikke individuelt, og revisor har ikke pligt overfor tredjemand, der benytter årsregnskabet som grundlag for investeringsbeslutninger, hvis revisor ikke er bekendt med dette (Bush et. al. 2007). Der skal således være en direkte relation mellem skadevolder og skadelider. Der er dermed en begrænsning i forhold til, hvornår der er pligt overfor tredjemand, sammenlignet med dansk erstatningsret, og kredsen af tredjemænd, som kan kræve erstatning, er mere snæver sammenlignet med Danmark. *Hedley Byrne*-testen og *Caparo*-testen benyttes begge, når det skal konstateres om der foreligger en pligt overfor tredjemand. Såfremt der ikke kan konstateres pligt overfor tredjemand ved hjælp af *Hedley Byrne*-testen, er det muligt at idømme erstatningsansvar kun ved hjælp af *Caparo*-testen, dette er sjældent set i praksis (Van dam 2013:109). Når det er konstateret, at der er *duty of care*, herunder pligt overfor tredjemand, skal det derefter vurderes om, der er sket brud på denne pligt overfor skadevolder, altså om der er handlet ansvarspådragende. For at vurdere dette foretages der en culpavurdering, som i dansk praksis (Van Dam 2013:230). Der vurderes ligeledes efter et professionsansvar, når der er tale om en culpavurdering for fagudøvere (Van Dam 2013:267).

Det skal derefter vurderes om der er årsagssammenhæng mellem tab og ansvarspådragende handling. Det vurderes i praksis at der er årsagssammenhæng når sandsynligheden er over 50 procent. Det er

således ikke nødvendigt direkte at påvise årsagssammenhængen, og bevisbyrden er derfor mere fordelagtig for skadelider end i dansk praksis (Van dam 2013:316). Endeligt skal der laves en tabsopgørelse, som gøres gældende af skadelider.

Erstatning inden for kontrakt

Erstatning inden for kontrakt er revisors erstatningsansvar overfor selskabet og aktionærer. I forbindelse med revisionen skal der underskrives et aftalebrev, som udarbejdes efter *ISA 210 – Aftale om revisionsopgavens vilkår*. Af dette fremgår målet og omfanget af revisionen, revisors ansvar, ledelsens ansvar, identifikation af den relevante begrebsramme for udarbejdelsen af regnskabet, forventet form og indhold af revisors erklæring og omtale af hvilke omstændigheder, som kan gøre, at erklæringen afviger fra den forventede form. Dette aftalebrev udgør den underliggende kontrakt, som er indgået mellem revisor og selskabet, herunder aktionærerne. Forsømmer revisor sine forpligtelser i forbindelse med revisionen, og stilles der et erstatningskrav fra aktionærerne, skal det dermed vurderes om revisor har brudt de kontraktuelle forpligtelser som nedskrevet i aftalebrevet, hvilket vil bero sig på en culpavurdering (ACCA).

4.2.1.2 Revisors erstatningsansvar

Revisor kan således ifalde erstatningsansvar overfor tredjemand og overfor selskaber, hvis revisor forsømmer sine forpligtelser, som beskrevet i ovenstående afsnit. Det fremgår yderligere af ovenstående afsnit, at det er en snæver kreds af tredjemænd som revisor er ansvarlig overfor, som følge af deres *duty of care*-princip. England har implementeret en aftalebaseret begrænsning af revisors erstatningsmæssige tab. Lovgivningen vedrørende initiativet er fremlagt i følgende afsnit.

Liability limitation agreements

I England er det muligt for revisorer at begrænse revisors ansvar ved at underskrive en aftale med selskabet, *Liability limitation agreements*, som er reguleret i den engelske selskabslovgivning *Companies Act* fra 2006. Som følge af *Companies Act*, § 534, nr. 1 er en *Liability limitation agreement* en aftale som fastsætter et maksimalt beløb, som revisor kan blive erstatningsansvarlig for overfor det reviderede selskab i tilfælde af revisors uagtsomme forsømmelse af pligter i forbindelse med revisionen.

Lovgivningen stiller nogle specifikke krav til aftalens udformning og gyldighed. Aftalen må ikke være gældende for mere end ét regnskabsår og det skal således fremgå af aftalen, hvilket regnskabsår den omfatter (*Companies Act 2006: S. 535, nr. 1*). Aftalen skal endvidere specificere, hvilke af

revisors handlinger, som begrænsningen omfatter, samt hvad den beløbsmæssige begrænsning er, hvilket kan angives, som et bestemt beløb eller henviser til model der kan benyttes til senere udregninger (*Companies Act 2006: S. 536, nr. 4*). Det er muligt at lave denne aftale for alle revisioner, herunder både for børsnoterede og ikke børsnoterede virksomheder. Det er krævet, at aftalen underskrives af virksomhedens aktionærer (*Companies Act 2006: S. 536, nr. 1*). Aftales der en *Liability limitation agreement* med en børsnoteret virksomhed, stilles der krav til at den inden underskrift skal fremlægges på selskabets generalforsamling, således at aktionærerne kan godkende de aftalte principper for revisors ansvarsbegrænsning (*Companies Act 2006: S. 536, nr. 3*). Det er muligt for aktionærerne at tilbagetrække aftalen, såfremt det sker inden begyndelsen af det regnskabsår som aftalen vedrører (*Companies Act 2006: S. 536, nr. 5*). En *Liability limitation agreement* kan ikke begrænse revisors erstatningsansvar til mindre end, hvad der er rimeligt og retfærdigt (*Companies Act 2006: S. 537, nr. 1*). Hvis revisor, som følge af aftalen, har færre pligter eller handlinger end normalt gældende ved en revision, vil aftalen således ikke kunne ses som rimelig og retfærdig, og vil derfor ikke kunne være gældende i et potentielt erstatningssøgsmål. Spørgsmålet om hvorvidt aftalevilkårene er retfærdige og rimelige er op til domstolen at afgøre i en potentiel retssag. Såfremt aftalen er underskrevet af aktionærerne, og domstolen stadig vurderer, at den ikke er retfærdig og rimelig, vil begrænsningen blive justeret til et af domstolene fastsat rimeligt beløb (FRC 2008:5). Endeligt stilles der krav om, at det skal oplyses i selskabets årsrapport, at der er blevet indgået en *Liability limitation agreement*, enten i noterne eller i ledelsesberetningen (*Companies Act 2006: S. 538*). Såfremt revisor ved grov uagtsomhed eller forsæt forsømmer sine forpligtelser, vil den aftalebaserede begrænsning ikke være gældende (FRC 2008:2).

Den aftalebaserede begrænsning af revisors erstatningsansvar er en valgmulighed for revisor og selskaber og er ikke et krav. Ved lovændring blev der ligeledes igangsat en række initiativer for at forberede revisionskvalitet og dermed øge incitamentet for selskabet til at indgå disse aftaler, såsom strammere strafferetlige bestemmelser, for eksempel at revisor kunne holdes strafferetligt ansvarlig, hvis revisor forsætligt eller groft uagtsomt påtegner et regnskab uden forbehold, som indeholder væsentlige fejl. Derudover blev der indført krav om, at årsrapporten skal underskrives af en partner og i tilfælde af revisors afståelse af opgaven, stilles der krav til at revisor oplyser begrundelse for afståelse til den relevante myndighed (Bush et. al. 2007:14).

Den aftalebaserede begrænsning i England laves mellem selskabet og revisor og omfatter således ikke erstatning overfor tredjepart.

4.2.1.3 Sammenfatning

De erstatningsretlige betingelser er forskellige alt efter om der er tale om erstatning inden for eller uden for kontrakt. Ved erstatning uden for kontrakt, herunder erstatning overfor tredjemand, er de engelske erstatningsretlige betingelser; forpligtelse overfor tredjemand (*duty of care*), ansvarsgrundlag (*assumption of responsibility*), ansvarspådragende handling (*Culpa*), årsagssammenhæng og skade/tab. Ved erstatning inden for kontrakt, herunder erstatning overfor selskabet, vil revisor blive erstatningsansvarlig såfremt der sker forsømmelse af de kontraktuelle forpligtelser som nedskrevet i aftalebrevet. Dette vil bero på en culpavurdering. Det er i engelsk erstatningsret muligt at lave en *Liability limitation agreement* med selskabet, som fastsætter, et maksimalt beløb for, hvor meget revisor vil kunne blive erstatningsansvarlig overfor selskabet. Der stilles krav til tre forhold; aftalen skal underskrives af selskabets aktionærer, maksimumbeløbet skal være *fair og reasonable*, og indgåelse af aftalen skal oplyses i selskabets årsrapport. Derudover er aftalen ugyldig ved grov uagtsomhed eller fortsæt. Engelsk erstatningsret vurderes grundlæggende sammenligneligt med dansk erstatningsret, i forhold til principperne om, at der skal statueres ansvarsgrundlag, culpa, årsagssammenhæng og tab. Forskellen mellem de to systemer vurderes at være i relation til hvem revisor er ansvarlig overfor. Som følge af *duty of care*-princippet, skal der være en direkte relation mellem skadevolder og skadelider og som følge af dette er kredsen af tredjemænd, som kan kræve erstatning, mere snæver sammenlignet med dansk erstatningsret. Ligeledes adskiller kravet til bevisbyrde for årsagssammenhæng sig fra dansk erstatningsret, hvor der i England i praksis stilles krav til minimum 50 procent sandsynlighed. Bevisbyrden vurderes til at være lettere i engelsk erstatningsret end i dansk erstatningsret, hvor der stilles krav til bevis for direkte årsagssammenhæng, som nævnt i afsnit 3.3.4.

4.2.2 Tyskland

4.2.2.1 Almindelige erstatningsretlige betingelser

Tyskland har et civilretligt system, modsat det engelske, hvorfor tysk erstatningsret er reguleret ved lov primært efter *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB).

I tysk erstatningsret er der fem betingelser for, at der kan ifaldes et erstatningsansvar; et brud på normativ adfærd, ulovlig handling, fortsæt eller uagtsomhed, årsagssammenhæng og skade/tab (Van Dam 2013:79). Den første og anden betingelse er henholdsvis brud på normativ adfærd og ulovlig handling, herunder *tatbestandswidrigkeit* og *Rechtswidrigkeit*. Der konstateres at være ansvarsgrundlag, hvis en person uagtsomt eller med fortsæt har påført skade på en anden person,

såsom skade på personrettigheder, personskade, eller tab af ejendom, jf. BGB § 823 I. Ydermere konstateres der ansvarsgrundlag, hvis en person uagtsomt eller med fortsæt overtræder en lovmæssig regel, jf. BGB § 823 II. Derudover er der ansvarsgrundlag for enhver, som hævder eller formidler økonomiske oplysninger, som ikke er korrekte og som følge heraf resulterer i økonomisk tab, som personen ikke ville have haft, hvis de havde modtaget korrekte oplysninger, jf. BGB § 824. Denne bestemmelse er snæver, og omfatter kun selskabet, hvis økonomiske oplysninger er urigtige (Bussiani & Palmer 2009:466). Endeligt fremgår det af BGB § 826, at en person er erstatningsansvarlig såfremt personen med fortsæt har påført skade på en anden person i strid med *contra bonus mores*, hvilket betyder i strid med det, som betegnes som god moral i samfundet (Van Dam 2013:80). BGB § 826, omfatter også *dolus eventualis*, hermed handlinger som skadevolder burde havde vidst ville resultere i skade (Van Dam 2013:227). Således er det indledningsvist ikke muligt at statuere et erstatningsansvar, hvis der ikke er sket brud på normativ adfærd eller ulovlig handling (Van Dam 2013:79). Når det er konstateret, at der er sket et brud på normativ adfærd og en ulovlig handling, er den tredje betingelse spørgsmålet om baggrunden for handlingen (på tysk *Verschulden*), herunder om der er handlet med fortsæt eller uagtsomt. Dette reguleres efter BGB § 276, som beskriver uagtsomhed som værende, når skadevolder ikke overholder det, som betegnes som fornuftig adfærd. Det er hermed en betingelse, at skadevolder har en viden om, at det er muligt, at skaden vil forekomme, samt at skadevolder accepterer risikoen for skaden. Såfremt dette kan konstateres at være til stede, kan det statueres, at der er handlet ansvarspådragende (Van Dam 2013:227f.). Herefter skal det konstateres om, der er årsagssammenhæng og adækvans. I tysk ret skelnes der mellem årsagssammenhæng i forhold til skaden og årsagssammenhæng i forhold til størrelsen af skaden. Bevisbyrden for kausalitet og årsagssammenhæng i forhold til om skaden skyldes den ansvarspådragende handling ligger hos skadelidte. Der stilles krav til bevis af direkte sammenhæng og at årsagssammenhæng kan konstateres med sikkerhed. Der stilles imidlertid ikke krav til bevis for skadens størrelse, hvorfor er det tilstrækkeligt, at domstolen har det, som kan betegnes som fornuftig og rimelig grad af bevis for, at der er kausalitet i forhold til skadens størrelse (Van Dam 2013:312).

4.2.2.2 Revisors erstatningsansvar

I ovenstående afsnit er generelle erstatningsbetingelser fremlagt. Såfremt revisor påtegner et misvisende regnskab som resulterer i økonomisk tab for selskabet, vil revisor blive dømt erstatningsansvarlig efter BGB § 824. Når der er tale om erstatning for et økonomisk tab hos tredjepart, f.eks. som følge af et misvisende regnskab, vil det kun være § 826 eller § 823 II også kunne være gældende. Det er dog i tysk erstatningsret yderst omdiskuteret, hvordan retten behandler

økonomisk tab, eftersom de tyske erstatningsretlige bestemmelser principielt kun vedrører direkte skader, lovovertrædelse eller brud på *contra bonus mores*. Som følge af at § 826 omfatter brud på *contra bonus mores*, vil brud på kontrakt eller brud på revisors normer og pligter, være omfattet af denne bestemmelse (Van Dam 2013:211). Bestemmelsen vedrører udelukkende handlinger med fortsæt. Såfremt revisor har handlet groft uagtsomt, ville revisors handling dog stadig falde ind under ovenstående bestemmelse, som følge af *dolus eventualis*, altså hvis handlingen er så risikabel at revisor burde have vidst, at den ville resultere i et tab for skadelider (Van Dam 2013:83). På trods af *dolus eventualis*, er det dog i tysk ret diskuteret at bestemmelsen er utilstrækkelig, i forhold til erstatning for økonomisk tab for tredjemand (Van Dam 2013:211). Det er i tysk ret derfor vedtaget princippet om kontrakt med beskyttende virkning overfor tredjepart, hvilket gør det muligt for tredjepart at statuere et erstatningskrav ved økonomisk tab, som er opstået som følge af revisors forsømmelse af pligter (på tysk ”*Vertrag mit Schutzwirkung für Dritter*”). Dette princip er også gældende, hvis revisor er bevidst om at årsrapporten, som revideres, benyttes af investorer, som vil basere deres beslutninger på den (Van Dam 2013:212).

I Tyskland er der både indført en fast beløbsmæssig begrænsning og muligheden for en aftalebestemt begrænsning. Begrænsningerne blev implementeret før EU-kommissionens henstilling og den faste beløbsmæssige begrænsning er efterfølgende blevet reguleret. Lovgivning vedrørende begge initiativer er fremlagt i følgende afsnit.

Fast beløbsmæssig begrænsning

Revisors erstatningsansvar i Tyskland reguleres efter den tyske selskabslovgivning, *Handelsgesetzbuch (HGB) § 323*:

1) Der Abschlußprüfer, seine Gehilfen und die bei der Prüfung mitwirkenden gesetzlichen Vertreter einer Prüfungsgesellschaft sind zur gewissenhaften und unparteiischen Prüfung und zur Verschwiegenheit verpflichtet; gesetzliche Mitteilungspflichten bleiben unberührt. Sie dürfen nicht unbefugt Geschäfts- und Betriebsgeheimnisse verwerten, die sie bei ihrer Tätigkeit erfahren haben. Wer vorsätzlich oder fahrlässig seine Pflichten verletzt, ist der Kapitalgesellschaft und, wenn ein verbundenes Unternehmen geschädigt worden ist, auch diesem zum Ersatz des daraus entstehenden Schadens verpflichtet. Mehrere Personen haften als Gesamtschuldner

Af HGB § 323, fremgår det at enhver revisor, som ved fortsæt eller uagtsomt misligholder sine pligter overfor selskabet, erstatningsansvarlig overfor selskabets tab, såfremt de tyske erstatningsretlige betingelser er opfyldt. Der er i den tyske selskabslovgivning ligeledes implementeret en række begrænsninger for, hvor meget revisor kan risikere at skulle erstatte overfor selskabet og en eventuel tredjepart, i forbindelse med den lovpligtige revision. For selskaber med interesse for offentligheden, kan revisor blive erstatningsansvarlig for et tab op til 16 millioner euro, jf. HGB, § 323, nr. 2, pkt. 1. For kreditinstitutter og forsikringselskaber, kan revisor blive erstatningsansvarlig for et tab op til 4 millioner euro, jf. HGB, § 323, nr. 2, pkt. 2. For selskaber som hverken er kreditinstitutter eller børsnoterede, kan revisor blive erstatningsansvarlig for et tab op til 1,5 millioner euro, jf. HGB, § 323, nr. 2, pkt. 3. Disse begrænsninger gælder kun hvis revisor har handlet uagtsomt. Såfremt revisor har handlet groft uagtsom overfor børsnoterede selskaber nævnt i HGB, § 323, nr. 2, pkt. 1., foreligger der ingen begrænsning for tabet. Hvis revisor har handlet groft uagtsomt overfor kreditinstitutter og forsikringselskaber, er begrænsningen fastsat op til 32 millioner euro. Endeligt hvis revisor har handlet groft uagtsom overfor selskaber, som ikke er omfattet de to andre bestemmelser, er begrænsningen op til 12 millioner euro, jf. HGB, § 323.

Ydermere stilles der i Tyskland krav til at revisorer har en personlig ansvarsforsikring, der som minimum dækker det beløb som revisor maksimalt er erstatningsansvarlig for ved simpel uagtsomhed (16 millioner euro), som følge af den tyske revisorlov, *Wirtschaftsprüferordnung (WPO)*, § 54, nr. 1.

De beskrevne maksimumsbeløb for erstatning er blevet implementeret pr. 1. juli 2021, efter en lovændring. Førhen var der ved lov bestemt en begrænsning for børsnoterede selskaber på 4 millioner euro og 1 millioner euro for ikke børsnoterede selskaber. Denne begrænsning var også gældende ved grov uagtsomhed. Der er således ved lovændringen implementeret en mindre omfattende begrænsning af revisorsansvar end forhen (Oehm & Lutz 2021). Det er ikke muligt at begrænse sig yderligere end den fastsatte grænse, som følger af HGB § 323.

Aftalebestemt begrænsning

Det er ligeledes muligt at aftale en begrænsning af tab som følge af brud på kontrakt, når der ikke er tale om den lovpligtige revision. Dette følger af WPO §54a:

1) Der Anspruch der Auftraggeber aus den zwischen ihnen und den Berufsangehörigen bestehenden Vertragsverhältnissen auf Ersatz eines fahrlässig verursachten Schadens kann beschränkt werden

1. durch schriftliche Vereinbarung im Einzelfall bis zur Mindesthöhe der Deckungssumme nach § 54 Absatz 4 Satz 1 oder

2. durch vorformulierte Vertragsbedingungen auf den vierfachen Betrag der Mindesthöhe der Deckungssumme nach § 54 Absatz 4 Satz 1, wenn insoweit Versicherungsschutz besteht.

Ifølge WPO §54a, kan revisor begrænse sit erstatningsansvar enten via en skriftlig aftale med selskabet eller via de generelle forretningsbetingelser for revisionen. Ved en aftale er det muligt at begrænse erstatningsansvaret ved aftale op til 16 millioner kr., jf. WPO §54a. Såfremt begrænsning er en del af de generelle forretningsbetingelser for revisionen, stilles der krav til at begrænsningen maksimalt må udgøre 4 gange minimumsbeløbet for forsikring, jf. WPO §54a, nr. 1, pkt. 2.

4.2.2.3 Sammenfatning

Tysk erstatningsret er reguleret ved lov primært efter *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB). De tyske erstatningsretlige betingelser kræver; et brud på normativ adfærd, ulovlig handling, fortsæt eller uagtsomhed, årsagssammenhæng og skade/tab. Der konstateres at være ansvarsgrundlag hvis en person uagtsomt eller med fortsæt har påført skade på en anden person eller hvis en person uagtsomt eller med fortsæt overtræder en lovmæssig regel. Endeligt er der ansvarsgrundlag for enhver som hævder eller formidler økonomiske oplysninger, som ikke er korrekte og som følge heraf resulterer i økonomisk tab. Såfremt revisor påtegner et misvisende regnskab som resulterer i økonomisk tab for selskabet, vil revisor blive idømt erstatningsansvar. I forhold til erstatning overfor tredjemand har Tyskland implementeret princippet om kontrakt med beskyttende virkning overfor tredjepart, hvilket gør det muligt for tredjepart at statuere et erstatningskrav ved økonomisk tab, som er opstået som følge af revisors forsømmelse af pligter. I Tyskland er revisors erstatningsansvar begrænset for den lovpligtige revision, med en fast beløbsmæssig begrænsning på 16 millioner euro for selskaber med interesse for offentligheden, såfremt revisor har handlet uagtsomt. Såfremt revisor har handlet groft uagtsomt, er erstatningsansvaret ubegrænset for børsnoterede virksomheder og 32 millioner euro for finansielle virksomheder. For andre opgaver end den lovpligtige revision, kan revisor begrænse sit erstatningsansvar gennem en skriftlig aftale eller de generelle forretningsbetingelser for revisionen. Ydermere er det et lovkrav at revisor har en forsikringsdækning på minimum 16 millioner euro, hvilket er det maksimale som revisor kan blive erstatningsansvarlig for ved simpel uagtsomhed. Tysk erstatningsret vurderes ligeledes grundlæggende sammenlignelig med dansk erstatningsret, i forhold til principperne om, hvorvidt ansvarsgrundlag, culpa, årsagssammenhæng og tab. I lighed med Danmark stilles der i Tyskland krav til direkte bevis for årsagssammenhæng.

4.2.3 Sverige

4.2.3.1 *Almindelige erstatningsretlige betingelser*

Svensk erstatningsret er reguleret efter lovgivning om *Skadeståndslag (1972:207)*, (*SkL*). Det fremgår af SkL Kap 2, § 1, at enhver som ved fortsæt eller uagtsomt forsager person- eller tingsskade skal erstatte tabet. Når det ved domstolen skal vurderes, hvorvidt der er et erstatningsansvar for skadevolder, skal det vurderes om, der er culpa, herunder om handlingen er uagtsom eller med fortsæt, årsagssammenhæng og adækvans, som det forholder sig i dansk erstatningsret (SOU 2008:79:98). Bevisbyrden for årsagssammenhæng ligger hos skadelider, som skal kunne bevise at den culpøse handling eller undladelse af handling var en nødvendighed for at skaden indtraf. Kravet til direkte årsagssammenhæng stilles uanset om der er tale om en forsætlig eller uagtsom culpøs handling (SOU 2016:34:66). Såfremt en person vurderes at have erstatningsansvar for et tab, kan tabet blive justeret. I forhold til tabsopgørelsen fremgår af ABL §, kap. 29, § 5, at skade kan justeres efter, hvad som er rimeligt med hensyn til handlingens art, skadens størrelse og andre omstændigheder ved handlingsforløbet. Betalingspligten for tabet kan således blive justeret, såfremt der er omstændigheder i skadevolders økonomiske forhold som gør erstatningskravet urimeligt, og i sidste ende vil resultere i konkurs (SOU 2008:79:102f.). Dette stemmer overens med de danske erstatningsretlige regler.

4.2.3.2 *Revisors erstatningsansvar*

Udover de generelle erstatningsretlige betingelser er revisors erstatningsansvar reguleret via *aktiebolagslag (2005:551)*, (*ABL*) i kapitel 29 (på svensk *Skadestånd*). Som følge af ABL § 1, er en stifter af en virksomhed, bestyrelsen eller direktøren erstatningsansvarlig for tab, som følge af at han eller hun forsætligt eller uagtsomt skader selskabet eller tredjemand. Dette er ligeledes gældende for revisor, jf. ABL §2., hvorfor i svensk retspraksis er revisor underlagt samme erstatningsregler som ledelsen i den reviderede virksomhed. Revisors ansvar er reguleret i ABL kapitel 9, som beskriver at revisionen skal udføres med faglig skepsis og være så grundig og omfattende som god revisionspraksis kræver. Revisors brud på dette, vil således være culpøs adfærd, hvilket stemmer overens med retspraksis i dansk ret. For at revisor er erstatningsansvarlig overfor virksomheden skal følgende være opfyldt:

- I. Der skal være sket en skade
- II. revisoren har forårsaget skaden under udførelsen af sine opgaver
- III. revisoren har handlet forsætligt eller ved uagtsomhed, og

IV. der er tilstrækkelig årsagssammenhæng mellem handlingen og skaden (SOU 2016:34:75)

Loven definerer økonomisk tab (på svensk *ren förmögenhetskada*) som værende, når der sker økonomisk skade uden, at det er person- eller tingsskade, jf. SkL kap. 1, § 2. Som følge af SkL Kap. 2 § 2, kan skadelider få erstattet sit økonomiske tab såfremt, at det er forårsaget af retsbrud. Det ses dog i retspraksis, at det ikke er en nødvendighed, at der er sket kriminalitet for at man kan få erstatning for sit økonomiske tab, men at det beror sig på en culpavurdering (SOU 2016:34:63). Det er i svensk erstatningsret ikke tydeligt om det er selskabet eller tredjemand, som rejser et erstatningskrav. For at en tredjepart skal være berettiget til et erstatningskrav, stilles der krav til at tredjepart begrundes sin mistillid til årsrapporten (ibid.).

Den svenske regering har endnu ikke valgt at implementere en begrænsning af revisors erstatningsansvar. En begrænsning er dog omdiskuteret, som følge af at Sverige i 2013 oplevede den største nationale erstatningssag mod revisorer hidtil, hvor PwC blev idømt erstatningsansvar for 890 millioner svenske kroner til IT-virksomheden Prosolvias konkursbo (Agerman 2013). Som følge af risikoen for store erstatningskrav og kommissionens anbefalinger om begrænsning af erstatningsansvaret, har regeringen udarbejdet to offentlige udredninger (SOU) om reglerne for revisors erstatningsansvar, hvoraf den seneste i 2016. Udredningens undersøgelser og konklusioner er fremlagt i nedenstående afsnit.

SOU 2016:34 - Revisorns skadeståndsansvar

Udredningen søgte at afdække om de begrundelser og problematikker, som EU-kommissionen anfører i deres henstillinger, har substans i det svenske revisionsmarked. Udredningen blev også lavet, da der i det svenske revisionsmarked ses en høj koncentration, i og med at markedet primært er besat af Big 4-firmaer.

Først og fremmest skulle det undersøges om den høje erstatningsrisiko der relaterer sig til hvervet som revisor, påvirker mulighederne for at små og mellemstore revisionsfirmaer kan påtage sig revisionen af børsnoterede og finansielle virksomheder. I udredningen argumenteres der for, at det faktisk at det kræver stor kapacitet, kompetencer og ressource at revidere børsnoterede og finansielle virksomheder, har lige så stor indvirkning på hvorfor at markedet er domineret af Big 4, som erstatningsrisikoen. På baggrund af dette konkluderes det, at det empiriske grundlag for, at det er erstatningsrisikoen, som afholder andre end Big 4-firmaer fra at revidere virksomheder af interesse fra offentligheden, er svag (SOU 2016:34:113). Udredningen finder det dog sandsynligt at risikoen

for store erstatningskrav har haft en betydning for den markeds-koncentration som ses i dag, samt fastholdelse af denne. Udredningen konkluderer også, at det med stor sandsynlighed ville have skadelige konsekvenser i samfundet, såfremt et stort revisionsfirma går konkurs. Der argumenteres for, at det ville være samfundsskadeligt i forhold til selskabernes mulighed for valgfrihed af revisorer. Det vurderes også at omfanget af potentielle skadelidte i sådanne erstatningssager vil være omfattende. Dog konkluderes det, at evidensen for at der er en reel risiko for at et stort revisornetværk går konkurs er lav. Udredningen argumenterer for at det endnu ikke set i praksis siden revisionsfirmaet Artur Andersen gik konkurs i 2002, hvilket de vurderer ikke var som følge af et erstatningskrav, men andre faktorer (SOU 2016:34: 113).

Udredningen undersøger endvidere om det er nødvendigt at klargøre ansvarsfordelingen mellem revisor og virksomhedens ledelse, som følge af problematikken i, at det i praksis sker, at revisor bliver erstatningsansvarlig for ledelsens fejl. Det vurderes i udredningen at ansvarsfordelingen mellem virksomhedens ledelse og revisor er relativt klar i henhold til den svenske selskabslov (ABL). Udredningen fremhæver dog problematikken ved solidarisk hæftelse i forhold til det faktum at revisorerne har en lovpligtig forpligtelse til at tegne ansvarsforsikring, hvilket giver en bestemt garanteret betalingsevne, hvorfor det ses i praksis at revisor bliver ansvarlig for ledelsens fejl (SOU 2016:34: 115). Der argumenteres for, at problematikken ikke ligger i, at revisor er en fortrukket part i erstatningssager, eftersom revisor efterfølgende kan søge regres hos involverede parter, herunder ofte direktør eller bestyrelsen. Problematikken ligger nærmere i, at det ofte ses i praksis, at ledelsen ikke har betalingsevne, hvorfor revisor må bære tabet alene (SOU 2016:34: 116).

Udredningen finder det ikke nødvendigt at foretage radikale lovændringer i forhold til revisors erstatningsansvar. Dog konkluderer udredningen på baggrund af ovenstående, at der burde være en interesse i at modvirke tendensen til, at der ofte sker ansvarsskifte fra ledelsen til revisor, samt at reducere risikoen for samfundsskadelige konsekvenser ved et katastrofalt erstatningskrav (SOU 2016:34: 117).

I relation til problematikken vedrørende ansvarsfordelingen, foreslås det, at der til ABL, kap 29. §5 tilføjes, at skaden kan justeres efter ansvarsfordelingen mellem virksomhedens organer. Formålet med dette er at sikre, at ansvarsfordelingen tages i betragtning, når der skal foretages en justering af tabet. Det foreslås ydermere at der stilles krav til, at ledelsen skal oplyse i rapporter om god selskabsledelse, hvorvidt der er tegnet ansvarsforsikring, da det anses som vigtig information for aktionærer og kreditorer og har til formål at mindske problematikken i at revisor bliver ansvarlig for

ledelsens fejl, eftersom de er en attraktiv modpart i erstatningssager som følge af deres ansvarsforsikring (SOU 2016:34: 121).

Der fremsættes også forslag til, hvordan man kan reducere risikoen for samfundsskadelige erstatningskrav. Udredningens forslag er, at det skal være muligt af indgå en aftalebestemt begrænsning mellem revisor og virksomheden, som der er implementeret i England, som beskrevet i afsnit 4.2.1.2. Begrænsning skal ikke omfatte skader forårsaget af grov uagtsomhed eller fortsæt. Det er op til de enkelte parter at udforme aftalen, men der skal stilles krav til, at aftalevilkår er rimelige og retfærdige, og aftalen skal godkendes af den ordinære generalforsamling. Såfremt dette ikke er opfyldt, skal aftalen erklæres ugyldig ved domstolen. Modsat initiativet i England, vurderes det i udredningen at være mere hensigtsmæssigt, at aftalen skal være gældende for hele perioden hvor revisor er valgt, eftersom der typisk ikke er ændringer i aftalevilkår eller opgaves udformning (SOU 2016:34: 134f.). Det er således en del af forslaget, at aftalen skal gælde overfor virksomhedens eventuelle konkursbo (SOU 2016:34: 136). Bestemmelsen skal indføres i ABL, kapitel 29 (SOU 2016:34: 11.). Udredningen vurderer, at ovenstående tiltag vil give revisorer og revisorfirmaer mere forudsigelighed i forhold til fremtidige erstatningskrav, hvilket i sidste ende ville kunne påvirke ansvarsforsikringspræmien positivt (SOU 2016:34: 140).

Udredningens anbefalinger er ikke blevet implementeret i Sverige, som følge af at man ikke mente at der var tilstrækkelig empirisk grundlag for at foretage en ændring af erstatningsretten. Den svenske Finansinspektion vurderede på baggrund af udredningens konklusioner, at manglende evidens for at en ændring kunne forbedre konkurrencevilkår på det svenske, giver anledning til at der ikke indføres en begrænsning (Finansinspektionen 2016).

4.2.3.3 *Sammenfatning*

Svensk erstatningsret vurderes sammenligneligt med de danske erstatningsretlige betingelser, hvor de fire erstatningsretlige betingelser skal være til stede for, at der kan statueres et erstatningsansvar. Ligesom det danske system stilles der krav til direkte bevisbyrde for årsagssammenhæng mellem tab og handling, som følge af proportionalitetsprincippet. Ifølge svensk erstatningsret vil revisors brud på god revisorskik, i forbindelse med deres arbejde, være culpøs adfærd. Revisor er dermed ansvarlig for det tab som opstår, som resultat af en forsætlig eller uagtsom culpøs handling, der skader selskabet eller tredjemand. Det er i svensk erstatningsret ikke af betydning om det er selskabet eller tredjemand, som rejser et erstatningskrav, hvilket er sammenligneligt med det danske erstatningsretlige system, som nævnt i afsnit 3.3.4. Den svenske regering har i 2016 lavet en offentlig udredning, som

undersøger muligheden for en begrænsning af revisorens erstatningsansvar i svensk erstatningsret. Det konkluderes i udredningen, at der er lav evidens for de problematikker som EU-kommissionen anfægter i forbindelse med deres henstilling. Udredningen konkluderer også, at det ikke vurderes nødvendigt at foretage radikale lovændringer i forhold til revisors erstatningsansvar i Sverige. Udredningen foreslår dog muligheden for at lave en aftalebestemt begrænsning, ligesom modellen i England, kan implementeres, for at minimere en eventuel risiko for at et stort revisionshus går konkurs. Modsat England foreslås det at aftalen skal gælde for hele revisionsperioden og ikke regnskabsåret. Dog er udredningens anbefalinger endnu ikke implementeret i Sverige, som følge af at man i 2016 ikke mente at der var tilstrækkelig empirisk grundlag for at foretage en ændring af erstatningsretten.

4.3 Begrænsning af erstatningsansvaret i dansk ret

Formålet med afsnittet er at vurdere, om der er grundlag for at implementere en begrænsning i dansk ret, men udgangspunkt i komparativ ret og anbefalinger fra EU-henstillingen. I forbindelse hermed vil det blive vurderet, hvilke principielle problematikker der er ved implementering af en begrænsning i dansk erstatningsret.

4.3.1 Vurdering af metoder

Som beskrevet i afsnit 4.1, forslår EU-kommissionen tre løsninger; Fast begrænsning, Proportionel begrænsning og aftalebestemt begrænsning. I den komparative ret konkluderes, at der i Tyskland og England er implementeret henholdsvis fast begrænsning og aftalebestemt begrænsning. I Sverige er det blevet forslået, at der implementeres aftalebestemt begrænsning, i kombination med andre initiativer. Forslaget er ikke blevet implementeret, på baggrund af en afvisning fra det svenske finanstilsyn. Muligheden for implementering af de enkelte metoder i dansk ret er vurderet i nedenstående afsnit.

4.3.1.1 Metode 1: Fast begrænsning

Den faste beløbsmæssige begrænsning indebærer en fastsættelse af et maksimumbeløb for hvor stort et tab revisor ville kunne blive erstatningsansvarlig for. I den komparative ret, jf. afsnit 4.2.2, konkluderes det, at det tyske erstatningsretlige system er sammenligneligt med det danske retssystem. Der argumenteres derfor for, at en begrænsning af revisors erstatningsansvar ved hjælp af en fast beløbsmæssig begrænsning principielt er mulig at implementere i dansk ret. En begrænsning i dansk ret ville kunne implementeres som en lovbestemmelse i Revisorloven. En fast begrænsning ville dog kunne skabe en række proceduremæssige udfordringer. Der argumenteres for, at den faste

beløbsmæssige begrænsning kan have en række proceduremæssige udfordringer i form af, hvordan erstatningsbeløbet skal fordeles i tilfælde af, at der er flere skadelidte. Det fremgår ikke klart i tysk lovgivning om den faste begrænsning anvendes per erstatningskrav eller samlet for alle krav (Doralt et. al. 2008:64). I tilfældet hvor alle skadelidte er kendt, ville der kunne ske en forholdsmæssig fordeling af det mulige erstatningsbeløb op til den beløbsmæssige grænse, hvorefter erstatningen er ”opbrugt”. Udfordringen er i tilfældet af, at der kommer et efterfølgende krav fra en ny skadelider. I dette tilfælde ville muligheden for erstatning principielt ikke være til stede for den nye skadelider, eftersom den maksimale erstatning er nået. Udfordring i hvordan man i en given situation kan sikre det erstatningsretlige princip om, at skadelider har, ret til en rimelig og retfærdig erstatning er dermed problematisk. Problematikken er ligeledes relevant såfremt revisor rent faktisk har midlerne til at betale erstatningen. Det er i dette tilfælde svært at argumentere for at skadelider ikke kan få genoprettet sit tab. På baggrund af ovenstående blev det i den svenske offentlige udredning vurderet, at metoden ikke var hensigtsmæssig og principielt modstridende med de erstatningsretlige principper om genopretning (SOU 2016:34:124).

Det vurderes dog endelig, at der principielt ikke er noget lovgivningsmæssigt til hinder for at implementere en fast begrænsning i dansk lovgivning.

4.3.1.2 Metode 2: Proportional begrænsning

Ved den proportionale begrænsning fastlægges der en række principper, hvorved revisor ikke hæfter ud over det faktiske bidrag til skaden, som erstatningskravet vedrører. Derudover foreslås det at revisor ikke bør hæfte solidarisk med andre skadevoldere.

Metoden tilgodeser de små revisionsfirmaers økonomi og mulighed for at påtage sig erstatningsrisiko i højere grad end den faste beløbsmæssige begrænsning gør. Metoden indebærer som sagt, at revisor ikke hæfter udover vedkommendes bidrag til skaden. Som fremlagt i afsnit 3.2.2, stilles der i dansk erstatningsret direkte krav til årsagssammenhæng og adækvans. Der tages således i forvejen stilling til om den ansvarspådragende handling er en *nødvendig betingelse* for skadens indtræden. Som nævnt, er det årsagsbetingelsens formål at afgrænse erstatningsansvaret, således at det kun er handlinger som står i tæt relation til tabet, som udløser et erstatningsansvar. Dette illustreres i f.eks. sagerne om eHuset eller MCT, analyseret i afsnit 3.3, hvor revisor ikke bliver idømt erstatningsansvar, som følge af at der ikke kunne godtgøres årsagssammenhæng. De to sager illustrerer, at der i dansk retspraksis, på trods af at revisor har handlet ansvarspådragende, er en tung bevisbyrde for årsagssammenhæng og adækvans, modsat i f.eks. England, hvor der stilles krav til minimum 50 procent sandsynlighed

for årsagssammenhæng. På baggrund af dette argumenteres der for, at der allerede tages højde for proportionalitet i det danske retssystem og revisors erstatningsansvar igennem dette princip allerede er begrænset til en vis grad.

Som led i denne anbefaling, foreslår EU-kommissionen at solidarisk hæftelse skal afskaffes og der i stedet skal være adgang til pro-rata hæftelse. I forbindelse med den svenske offentlige udredning blev dette vurderet som et for stort et indgreb i den nuværende lovgivning (SOU 2016:34:122). Solidarisk ansvar er en fordel for den skadelidte, der er garanteret at få dækket sit tab, hvis blot én af skadevolderne kan betale. Det solidariske ansvar er således en central del af erstatningsrettens princip om at sikre at skadelidte kan få genoprettet sit tab. Der argumenteres for, at dét at solidarisk hæftelse giver mulighed for at søge regres, sikrer at det ikke er revisor som skal bære hele tabet. Der argumenteres dermed for, at en afskaffelse af solidarisk hæftelse ikke er realistisk i dansk erstatningsret. Der argumenteres derudover for at i og med der stilles krav til årsagssammenhæng og adækvans i erstatningsretten hæfter revisor i forvejen kun for det, de har bidraget til skaden med og en afskaffelse af solidarisk hæftelse vurderes derfor ikke relevant for det danske system.

På baggrund af ovenstående kan det konstateres at en proportionel begrænsning principielt allerede eksisterer i det danske retssystem, som følge af tung bevisbyrde for årsagssammenhæng og adækvans. Det vurderes derudover at EU-kommissionens anbefaling om afskaffelse af solidarisk hæftelse ville være en indgribende løsning og modstridende med de erstatningsretlige principper.

4.3.1.3 Metode 3: Aftalebestemt begrænsning

Den sidste metode, som anbefales af EU-kommissionen, er en begrænsning som følge af en aftale mellem selskabet og revisor. Det skal også være muligt at begrænse erstatningsansvaret overfor tredjemand.

I Danmark er der som udgangspunkt aftalefrihed og der er principielt muligt at aftale en ansvarsbegrænsning. Aftalefriheden omfatter parternes ydelser og beføjelser, såfremt ydelsen ikke er kontraktmæssig. I dansk ret er alle aftalte vilkår underlagt en rimelighedsvurdering, som er skønsmæssig. Såfremt vilkårene fører til urimelige resultater, kan domstolen tilsidesætte aftalen (Munk-Hansen 2011). At lave en aftalebestemt begrænsning er dermed i forvejen en mulighed i Danmark og revisor har lov til at foretage en ansvarsbegrænsning, såfremt der er tale om en konkret aftale og at arbejdet alene er udført til hvervgiverens eget brug (Langsted 2004:157). Såfremt der afgives en erklæring eller påtegnes et regnskab, som gives til tredjepart, ville revisor handle inden for revisorloven, og dermed som offentlighedens tillidsrepræsentant. Arbejdet er hermed ikke længere til

hvervgiverens eget brug. Principielt vil det være lovligt efter dansk ret at lave aftalebestemt begrænsning med alle involverede parter, som ville kunne lide skade af revisors arbejde. Der må argumenteres for, at dette i realiteten ikke kunne fungere optimalt, da revisor nødvendigvis ikke kender alle parter, som vil gøre brug af erklæringen eller årsregnskabet. I England, som benytter denne begrænsningsmetode, stilles der stramme krav til hvornår der er et ansvarsgrundlag mellem revisor og tredjepart, da der skal konstateres *duty of care*. Det er således mere begrænset i England, hvem der som tredjepart kan rejse et erstatningskrav mod revisor, end i det danske erstatningsretlige system, hvor revisor kan blive ansvarlig over for alle tredjemænd som beror sig på deres arbejde. At regulere denne relation i dansk ret ved aftale er dermed vanskelig (Munk-Hansen 2011).

EU kommissionen anbefaler at der implementeres en aftalebestemt begrænsning som er generelt dækkende for ukendte tredjemænd. På baggrund af ovenstående, kan det konkluderes at en implementering af en aftalebestemt begrænsning, som er generelt dækkende for tredjemænd, vil ikke være muligt Danmark, som følge af omfanget af revisors erstatningsansvar i Danmark, hvor revisor erstatningsansvar omfatter alle regnskabsbrugere, modsat Engelsk erstatningsret. En implementering af en aftalebestemt begrænsning vil således kun være muligt overfor selskabet og alle kendte interessenter, som måtte gøre brug af regnskabet. Bestemmelserne for en aftalebestemt begrænsning af revisors erstatningsansvar ville kunne indføres i revisorloven.

4.3.1.4 *Sammenfatning*

I ovenstående afsnit er det vurderet hvorvidt det er muligt at implementere EU-kommissionens anbefalede metoder i dansk ret på baggrund af komparativ ret af Tyskland, England og Sverige. Som følge af erfaringer fra tysk erstatningsret, vurderes det muligt at implementere en fast beløbsmæssig begrænsning af revisors erstatningsansvar i dansk ret. Der vurderes dog nogle proceduremæssige udfordringer ved en fast begrænsning i forhold til fordeling af det mulige erstatningsbeløb mellem skadelidte. Denne begrænsningsform ville kunne implementeres i den danske revisorlov. Der vurderes ikke at være grundlag for at implementere en proportional begrænsningsmodel i dansk ret. På baggrund af domsanalysen, vurderes det, at det danske erstatningsretlige system tager højde for proportionalitet, som følge af en tung bevisbyrde for årsagssammenhæng og adækvans. Den ansvarspådragende handling skal være en *nødvendig betingelse* for skadens indtræden, modsat det engelske retssystem. Ydermere vurderes det ikke at være realistisk at afskaffe solidarisk hæftelse, eftersom det ville være en væsentlig ændring af de danske erstatningsretlige principper, samt modsætter sig princippet om at sikre at skadelider kan få genoprettet sit tab. Endeligt vurderes det at en aftalebestemt begrænsning i dansk erstatningsret ikke vil have samme virkning som i England,

som følge af at revisor er erstatningsansvarlig overfor en større gruppe af interessenter i dansk ret end i engelsk ret. At implementere en aftalebestemt begrænsning som er generelt dækkende overfor tredjemænd, som måtte basere sig på regnskabet, vurderes således ikke muligt i dansk ret. Det vurderes dermed kun at være muligt i dansk ret at implementere en aftalebestemt begrænsning af revisors erstatningsansvar mellem selskabet og revisor. Betingelserne for en aftalebestemt begrænsning ville kunne indføres i revisorloven.

4.3.2 Principielle problematikker ved begrænsning

Formålet med afsnittet er at diskutere hvilke principielle problematikker, som ses ved en begrænsning af revisors erstatningsansvar. Det skal vurderes om der er grundlag for at implementere en begrænsning i forhold til den danske grundlov, den Europæiske Menneskerettighedskonvention, samt erstatningsrettens grundlæggende formål.

4.3.2.1 Erstatning som ejendomsret

Det er et hovedprincip i dansk erstatningsret, at den der er erstatningsansvarlig for en skade, skal erstatte skadeliders fulde økonomiske tab, uanset tabets størrelse. Som Bernhard Gomard skriver i sin afhandling er *”erstatningskravet opstået som følge af, at en ret er blevet krænket. Forpligtelsen til at svare erstatning uden for kontrakt er en simpel konsekvens af ejendommens ukrænkelighed”* (Gomard 1958: 41). Ifølge Gomard, er erstatning således en ejendomsret, og skadelider som har lidt et økonomisk tab har ret til erstatning. Der fremgår følgende af Grundlovens § 73 *”Ejendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes at afstå sin ejendom, uden hvor almenvellet kræver det. Det kan kun ske ifølge lov og mod fuldstændig erstatning”*. Der foreligger således en diskussion om, hvorvidt det at implementere en begrænsning af revisorerers erstatningsansvar er i strid med grundloven. Som det følger af grundloven, er ejendomsretten ukrænkelig, og der skal ske fuld erstatning, såfremt der sker krænkelse. På baggrund af dette kan en skadelider ikke tilpligtes at afstå sin ejendom, hvilket taler imod at erstatningen kan begrænses. Undtagelsen er såfremt almenvellet kræver det. En person kan således godt tilpligtes at afstå sin ejendom, hvis det er i samfundets vel. Der må argumenteres for, at en begrænsning af revisors erstatningsansvar kan betegnes som værende i almenvellet. Som EU-kommissionen anfægter, kan det have samfundsmæssige konsekvenser hvis et stort revisionshus går konkurs og erstatningsrisikoen går ud over markedskoncentrationen. Den offentlige svenske udredning konkluderer ligeledes, at det er i samfundets interesse at finde initiativer som, mindsker denne risiko. På baggrund af ovenstående må det konkluderes, at det er inden for grundlovens grænser at implementere en ansvarsbegrænsning. Ydermere skal det tilføjes, at der er tale om en ansvarsbegrænsning og ikke en ansvarsfritagelse. Derudover gør EAL § 25, om solidarisk hæftelse,

det muligt for skadelider at få dækket sin skade hos andre erstatningsansvarlige, hvorfor skadeliders mulighed for erstatning ikke fratages.

I dansk erstatningsret er det, som nævnt i afsnit 3.2.4, som udgangspunkt muligt at nedsætte erstatningsansvaret for skadevolder såfremt, der er økonomiske hensyn, jf. EAL §24. Dette taler ligeledes for, at det ikke er i strid med grundloven at indføre en begrænsning af erstatningsansvaret. Omvendt kan det fremføres som argument, at der er tale om forskellige hensyn. Bestemmelsen i EAL § 24 benyttes som udgangspunkt ikke i erhvervsforhold, som følge af deres ansvarsforsikring, men kun hvis der er økonomiske forhold som gør, at skadevolder vil lide under for store konsekvenser, hvis denne skal bære den fulde betalingsbyrde. En ansvarsbegrænsning i henhold til EU-kommissionens anbefalinger er en begrænsning for en skadevolder, som ofte godt ville kunne betale tabet. Dog argumenteres der endeligt for at EAL § 24 og en lovmæssig begrænsning af revisors erstatningsansvar i sidste ende har samme funktion, nemlig at den krænker ejendomsretten, fordi almenvellet kræver det, hvorfor en begrænsning af revisors erstatningsansvar ikke vurderes at være i strid med Grundlovens § 73.

4.3.2.2 Erstatning som menneskeret

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention stiller ligeledes nogle krav til beskyttelse af ejendomsretten, hvorfor det skal diskuteres om en ansvarsbegrænsning er i strid hermed. Beskyttelse mod indgriben i en persons ejendom fremgår af 1. tillægsprotokol, artikel 1. Om der foreligger en ejendomsret, afgøres som udgangspunkt på baggrund af national ret. Erstatning for økonomisk tab er således en beskyttet ejendomsret (Kjølbros 2017:1191). Indgriben i en ret som er beskyttet af bestemmelsen, skal foretages på baggrund af en rimelig balance mellem samfundets generelle interesse og kravet om beskyttelse af individets grundlæggende rettigheder. Der stilles krav til en rimelig grad af proportionalitet. Med dette menes at foranstaltningerne skal være egnede til at opnå det formål, der varetages ved indgrebet. Foranstaltningerne må ikke gå videre end nødvendigt for at opnå det pågældende formål (Kjølbros 2017:1214). Det er således muligt at indføre en begrænsning af ejendomsretten efter Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, så længe denne begrænsning tager højde for proportionalitetsprincippet.

Ydermere skal der som følge af den Europæiske menneskerettighedskonvention tages højde for retten til *respekt for ejendom*. Såfremt en medlemsstat træffer foranstaltninger, som retligt begrænser en persons ejendomsret, skal der foretages en afvejning af på den ene side hensynet til samfundet og på den anden side hensynet til individet (Kjølbros 2017:1215). Der foreligger dermed en diskussion af

om en lovmæssig begrænsning er en for vidtgående foranstaltning for at opnå formålet om et ikke koncentreret revisionsmarked og konkursrisikoen for revisionshuse. Undersøgelsen fra London Economics, som danner grundlaget for EU-kommissionens anbefalinger, konkluderer, at det udfordrende for revisionsbranchen at fastholde og tiltrække kompetente medarbejdere, som følge af høj erstatningsrisiko (Ralf 2006:176). Der argumenteres imod, at det er lovgivers ansvar at afhjælpe en professionsmæssig problematik, og at det i sidste ende er revisionsbranchens ansvar at sikre rekruttering. At afhjælpe en professionsmæssig problematik ved hjælp af handlinger, som mindsker skadelidters rettighed argumenteres for at være en for vidtgående foranstaltning. EU-kommissionen fastslår, at begrænsningen ikke skal forhindre den skadelidte i at modtage en kompensation for sit tab, der er retfærdig og rimelig. En ansvarsbegrænsning vil principielt gå udover den skadelidte, eftersom det ikke vil være muligt at modtage fuld erstatning. Der må argumenteres for, at det eneste som er ret og rimeligt for skadelider er at få genoprettet sit tab.

Omvendt kan det fremføres som argument, at som markedet er nu, vil den skadelidte alligevel ikke modtage fuld erstatning, som følge af for store erstatningskrav kontra forsikringsdækning (Vase 2011). Der argumenteres for at i tilfælde af meget store krav, såkaldte *mega claims*, vil et maksimum i dækningssummen for revisors ansvarsforsikring lægge en naturlig begrænsning for skadelidters mulighed for at få dækket et tab, eftersom det kan vurderes urealistisk, at revisor har midlerne til at dække tabet (Gath 2011). Ydermere konkluderes det i den svenske udredning, at det vil have negative samfundseffekter såfremt et stort revisionshus gik konkurs, jf. afsnit 4.2.3.2. På baggrund af dette argumenteres der for, at det godt kan ses som i samfundets bedste, at der indføres foranstaltninger, der mitigerer denne risiko. I forhold til denne vurdering har medlemsstaterne en betydelig skønsmargin, hvorfor det er en individuel vurdering i for det enkelte EU-land (Kjølbro 2017:1215f.). Det faktum at der er blevet implementeret begrænsninger af erstatningsansvaret i England og Tyskland, samt andre EU-lande, taler for at en begrænsning af erstatningsansvaret ikke er brud på den Europæiske menneskerettighedskonvention.

4.3.2.3 *Erstatningsrettens præventive virkning*

Erstatningsrettens præventive virkning er baseret på den afskrækkelse, som ligger i, at man som skadevolder skal betale en beløbsmæssig erstatning. Erstatningsretten forhindrer således ikke skader, men træder i funktion, når skaden er indtrådt (Langsted 2004:105). Der foreligger derfor en diskussion om, hvorvidt en begrænsning af revisors erstatningsansvar vil påvirke det præventive element ved erstatningsretten, hvilket vil resultere i et fald af revisionskvalitet af revisors arbejde. Erstatningsreglerne har en forbyggende funktion idet risikoen for at ifalde erstatningsansvar for

culpøs adfærd, som samfundet finder det ønskværdigt at modvirke, i almindelighed antages at være incitament til at handle ansvarligt (erhvervsministeriet 2021:7).

Omvendt argumenteres der for at erstatningsansvaret ikke er det eneste ansvar som revisor er underlagt. Revisor er udover erstatningsansvaret underlagt strafansvar og disciplinæransvaret, hvor revisor kan kaldes for revisornævnet, som kan lave sanktioner i form af autorisationsfratagelse og bøder. Der fremføres som argument, at de supplerende ansvarsformer er med til at sikre en høj revisionskvalitet, og at disciplinær- og strafansvaret har den primære præventive effekt, ved direkte straf (Lentz et. al. 2021:290). Til dette argumenterer tidligere formand for FSR, Peter Gath, at det væsentlige argument for at den præventive virkning opretholdes er betydningen af revisors omdømme. Som følge af revisors rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant, har tilliden til revisor og dennes erklæringer en afgørende betydning. Der fremlægges argument for, at dette forhold vil være selvregulerende og sørge for at den høje kvalitet vil blive opretholdt (Gath 2011).

I forbindelse med implementering af begrænsningen i England blev der indført en strengere strafferetlig regulering, som nævnt i afsnit 4.2.1.2. I England har man efterfølgende oplevet et ønske om sikring af en højere revisionskvalitet fra aktionærer, hvis den aftalemæssige begrænsning skal blive mere udbredt i samfundet. Hvis de skal påtage sig den risiko som ligger i at begrænse revisors erstatningsansvar, skal aktionærene også forsikres om at revisionskvaliteten er i orden. Det engelske ministerie for Forretning, Energi og Industriel Strategi opfordrer derfor til, at der implementeres en række initiativer, som sikrer en bedre revisionskvalitet (Department for Business, Energy & Industrial Strategy 2021: 16).

Ydermere har den tyske regering ændret det maksimale beløb, som revisor kan blive erstatningsansvarlig for. Som nævnt i afsnit 4.2.2.2, er den faste begrænsning blevet hævet markant i 2021 fra 4 millioner euro til 12 millioner euro. Dette skyldes, at man har oplevet et behov for at styrke revisionskvaliteten, hvoraf begrænsningen blev vurderet som en primær faktor for lav revisionskvalitet (Oehm & Lutz 2021). Udover at hæve maksimum beløbet for erstatning, har den tyske regering vurderet et behov for, at der implementeres yderligere initiativer for at sikre revisionskvaliteten. Dette indebærer strengere rotationsregler for udskift af revisor, betydende at der for virksomheder at interesse for offentligheden skal ske revisorskift hvert 5 år, modsat hvert 7 år. Derudover implementeres der strengere begrænsning for hvor mange rådgivningsydelser en revisor må levere til et børsnoteret selskab og bødestraf, hvis der sker brud herpå (ibid.)

På baggrund af ovenstående argumenteres der for, at en begrænsning alene, vil kunne påvirke den præventive funktion og gå ud over revisionskvaliteten. Dette argumenterer derfor stærkt for en eventuel begrænsning ville skulle implementeres med en række supplerende initiativer, som opretholder en tilstrækkelig revisionskvalitet, og dermed sikrer erstatningsansvarets præventive virkning, ligesom erfaret i Tyskland og England.

4.3.3 Sammenfatning

Det er i ovenstående afsnit blevet diskuteret hvilke principielle problematikker som ses ved en begrænsning af revisors erstatningsansvar. Indledningsvist er det diskuteret hvorvidt en begrænsning af erstatningsretten er i strid med Grundlovens § 73, som omhandler ejendomsrettens ukrænkelighed. Som følge af Grundloven kan skadelider ikke tilpligtes at afstå sin ejendom, medmindre almenvellet kræver det. Der argumenteres for at den risiko, som foreligger ved eventuelle konkurser i revisionsbranchen, som følge af for høj erstatningsmæssig risiko, kan have samfundsmæssige konsekvenser, hvorfor der må argumenteres for at almenvellet kræver en begrænsning af revisors erstatningsansvar. Ydermere er det, som følge af EAL §24, i forvejen muligt i dansk erstatningsret at nedsætte erstatningsbyrden for skadevolder. På baggrund af ovenstående må det konkluderes, at det ikke er i strid med Grundlovens §73 at implementere en begrænsning af revisors erstatningsansvar. Det er derudover diskuteret, hvorvidt en eventuel begrænsning er i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions bestemmelse om at en indgriben i en persons erstatningsrettighed skal ske under *rimelig balance og respekt for ejendom*. Der argumenteres for at en begrænsning af revisors erstatningsansvar godt kan implementeres, som følge af at det kan være i samfundets bedste at mitigere de effekter den høje erstatningsrisiko kan have på samfundet. Hertil taler det for at en begrænsning ikke er imod denne bestemmelse, at der er indført lignende initiativer i England og Tyskland. Endeligt er det diskuteret, hvorvidt en eventuel begrænsning vil fjerne erstatningsrettens præventive virkning i samfundet. Som følge af erfaringer fra England og Tyskland argumenteres der for, at en begrænsning alene vil kunne påvirke erstatningsansvarets præventive funktion for revisor, og dermed påvirke revisionskvaliteten. Det konkluderes derfor at en begrænsning af revisors erstatningsansvar ville skulle implementeres med supplerende initiativer, som sikrer tilstrækkelig høj revisionskvalitet.

4.4 Del 3: Delkonklusion

På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at EU-kommissionen anbefaler tre metoder for medlemslande at begrænse revisors erstatningsansvar ved lovpligtig revision; *Fast beløbsmæssig*

begrænsning, proportional begrænsning eller aftalebestemt begrænsning. Formålet med en begrænsning er at skabe mindre markedsconcentration i revisionsbranchen, samt mindske erstatningsrisikoen for revisorer. Det kan på baggrund af ovenstående konkluderes, at EU-kommissionens anbefalinger er blevet implementeret i England og Tyskland. I engelsk erstatningsret har man vedtaget muligheden for en aftalebestemt begrænsning mellem selskabet og revisor, for den lovpligtige revision. Der er en række betingelser til den aftalebestemte begrænsning og aftalen er kun gældende ved simpel uagtsomhed. I tysk erstatningsret har man implementeret en fast beløbsmæssig begrænsning for den lovpligtige revision, med en fast beløbsmæssig begrænsning på 16 millioner euro for selskaber med interesse for offentligheden, såfremt revisor har handlet simpel uagtsomt. Ved grov uagtsomhed er begrænsningen på 32 millioner euro. Ydermere stilles der krav til en forsikringsdækning som stemmer overens med den maksimale erstatningssum ved simpel uagtsomhed. I Sverige har regeringen udarbejdet en offentlig udredning, som undersøger muligheden for en begrænsning af revisorens erstatningsansvar i svensk erstatningsret. Regeringen konkluderer i udredningen at en aftalebestemt begrænsning mellem revisor og selskabet er den mest hensigtsmæssige begrænsningsmodel i svensk erstatningsret, da det vurderes at de andre modeller er for indgribende i erstatningsretten. Begrænsningen er dog endnu ikke blevet implementeret i svensk erstatningsret.

På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at der er grundlag i dansk ret for at implementere en fast beløbsmæssig begrænsning. Det kan ydermere konkluderes, at der er grundlag for at implementere en aftalebestemt begrænsning overfor selskabet. Det kan konkluderes, at der ikke er muligt at implementere en aftalebestemt begrænsning overfor tredjemand i dansk ret, som følge af at revisor er erstatningsansvarlig for en større gruppe af interessenter. Det kan konkluderes, at bestemmelserne vedrørende en begrænsning af revisors erstatningsansvar ville kunne indføres i revisorloven. Der vurderes ikke at være grundlag for implementering af proportional en begrænsningsmodel i dansk ret, som følge af at proportionalitet i forvejen er indlejret i dansk erstatningsret. Det konkluderes, at det ikke er i strid med Grundlovens §73 at implementere en begrænsning af revisors erstatningsansvar. Der må argumenteres for at almenvellet kræver at skadelider skal afstå sin ejendomsret, som følge af de samfundsmæssige konsekvenser en concentration af revisionsbranchen i sidste ende kan have. Ydermere kan det konkluderes, at en begrænsning af revisors erstatningsansvar er i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions bestemmelse om, at en indgriben i en persons erstatningsrettighed skal ske under *rimelig balance og respekt for ejendom*. Det vurderes således muligt for dansk ret at

implementere en begrænsning af revisors erstatningsansvar. På baggrund af erfaringer i England og Tyskland, kan det konkluderes, at såfremt der skulle indføres en begrænsning af revisors ansvar i dansk erstatningsret, er det nødvendigt med initiativer som sikrer tilstrækkelig revisionskvalitet, da en begrænsning kan påvirke erstatningsrettens præventive funktion.

5 Del 4: Såfremt man skulle indføre en begrænsning af revisors erstatningsansvar, hvordan skulle en sådan begrænsning udformes?

I afhandlingens tredje del vurderes det, om der er grundlag for at implementere EU-kommissionens anbefalinger om en begrænsning af revisors erstatningsansvar, samt hvilke principielle problematikker der kan være i forbindelse med en ansvarsbegrænsning. I afhandlingens fjerde del skal det vurderes, hvordan en eventuel ansvarsbegrænsning burde udformes. Denne vurdering sker ud fra, hvilke muligheder der ses indenfor dansk ret, samt hvad der vurderes mest hensigtsmæssigt i forhold til erfaringer fra England, Tyskland og Sverige. Der vil ligeledes blive vurderet om, der er alternative metoder for begrænsning af revisors erstatningsansvar end fremlagt af EU-kommissionen.

5.1 Forslag til implementering

I nedenstående afsnit vil der blive givet forslag til, hvordan en begrænsning ville skulle indføres i Danmark, både over for selskabet og overfor tredjemand. EU-kommissionens anbefaling er, at der implementeres en ansvarsbegrænsning, som både tager højde for selskabets eventuelle erstatningskrav og andre parter, som i henhold til national lovgivning kan kræve erstatning. EU-kommissionens anbefaling er således, at en begrænsning bør omfatte både selskabet og tredjepart i dansk ret.

5.1.1 Begrænsning overfor selskabet

Som nævnt i afsnit 4.1, forslår EU-kommissionen tre metoder; *fast begrænsning*, *proportional begrænsning*, og *aftalebestemt begrænsning*. Det er i afsnit 4.3 vurderet, at der ikke er grundlag for at implementere en proportional begrænsning i dansk ret. Hvorvidt en begrænsning overfor selskabet bør ske ved en fast begrænsning eller en aftalebestemt begrænsning, er vurderet i nedenstående afsnit.

5.1.1.1 Fast begrænsning

Der argumenteres for, at en fast begrænsning ville kunne skabe en forudsigelighed i erstatningsrisikoen for revisorer, hvilket vil gøre det nemmere for forsikringsselskaber, at prissætte forsikringspræmier i overensstemmelse med den underliggende risiko (Ojo 2009). Dog vurderes denne metode at have en række udfordringer, udover de proceduremæssige problematikker nævnt i

afsnit 4.3.1.1. Som nævnt i afsnit 4.2.2.2, ligger den faste beløbsmæssige begrænsning i Tyskland på maksimum 16 millioner euro, hvilket svarer til ca. 120 millioner kroner, såfremt der er tale om ansvarspådragende handlinger ved simpel uagtsomhed. En af de store erstatningssager, som har været med til at fremme debatten om en begrænsning, er Prosolviasagen i Sverige. I denne sag var erstatningskravet med revisor på 890 millioner svenske kroner (Agerman 2013). Såfremt man havde implementeret en fast begrænsning af erstatningsansvaret i svensk ret, i lighed med Tyskland, ville skadelidters erstatning i denne sag således langt fra have dækket skadelidtes tab. På denne baggrund argumenteres der for, at en fast begrænsning ikke er forsvarlig målt med, hvad der er ret og rimeligt i forhold til genopretning af skadelidters tab. Der må argumenteres for, at denne form for begrænsning er meget indgribende i erstatningsrettens principper. Muligheden for en fast begrænsning blev ligeledes undersøgt i England. Regeringen oplevede, at dette ikke ville blive accepteret af investorer, som følge af ovenstående problematik (FRC:2). Ydermere vurderes det at være en ulempe ved den faste begrænsning, at en fast grænse for erstatning ikke tager højde for det enkelte revisionsfirmas betalingsevne. En fast begrænsning vil være en fordel for de store revisionsfirmaer, som har en større økonomi end de mindre revisionshuse. Der kan derfor argumenteres for at en fast begrænsning ikke nødvendigvis vil løse problematikken om markedsconcentrationen, som er fremlagt af EU-kommissionen.

En af EU-kommissionens yderligere fremlagte problematikker, er risikoen for katastrofale krav mod revisor ("*Mega claims*"). I Tyskland har de haft en række sager med erstatningskrav, som er større end det sædvanlige. En af de største sager set i Tyskland er Wirecard-sagen, som ikke er afsluttet, hvor det forventes, at der rejses et erstatningskrav mod revisor på 1 milliard euro, hvilket svarer til 7,5 milliarder kroner (Storbeck 2021). der fremføres som argument, at der endnu ikke i været lignende sager i Danmark, hvor erstatningskravet er så stort, at det ville have konkurs til følge for et revisionsfirma. Nogle af de store sager i Danmark har været EBH bank-sagen (ca. 400 millioner kroner), MCT-sagen (ca. 100 millioner kroner), Hesalight-sagen (ca. 200 millioner kroner) og Roskilde bank-sagen (samlet 1 milliard kroner for ledelse og revisor). Der må argumenteres for at incitamentet for at implementere denne begrænsning i Tyskland er større, som følge af at der i Tyskland er flere store multinationale børsnoterede virksomheder, herunder større risiko for *mega claims*, end der ses i Danmark. Dette er ligeledes konklusionen i den svenske offentlige udredning, hvorfor det ikke blev anbefalet, at denne metode blev implementeret i Sverige.

På baggrund af ovenstående vurderes den fast beløbsmæssige begrænsning af revisors erstatningsansvar ikke som værende hensigtsmæssig at implementere i Danmark, som følge af at den

vurderes for indgribende i erstatningsrettens principper, samt at sandsynligheden for *mega claims* i Danmark vurderes som lav.

5.1.1.2 *Aftalebestemt begrænsning*

Modsat en fast begrænsning, tager denne metode højde for den enkelte opgave og giver de enkelte revisionshuse mulighed for at lave en aftale, som er tilpasset deres risikoappetit. Omvendt er metoden blevet kritiseret for at være fordelagtig for de store revisionsfirmaer. De store revisionsfirmaer har en større økonomisk kapacitet og kan derfor påtage sig en større risiko. En aftalebestemt begrænsning kan derfor give de store revisionsfirmaer en konkurrencemæssig fordel, som følge af, at de kan aftale en højere beløbsmæssig begrænsning end mindre revisionsfirmaer, hvilket naturligvis er i aktionærernes interesse (Bush et. al. 2007:14). Dog vurderes det at være mest hensigtsmæssigt, at implementere en aftalebestemt begrænsning af den lovpligtige revision i Danmark, såfremt revisors erstatningsansvar skulle begrænses. Aftalebestemt begrænsning er, som nævnt i afsnit 4.3.1.3, principielt allerede muligt i Danmark, som følge af aftalefrihed og benyttes allerede af revisorer i forbindelse med rådgivningsopgaver og andre erklæringer. Såfremt der skulle implementeres en aftalebestemt begrænsning, argumenteres der for at denne kun skal gælde for ansvarspådragende handlinger ved simpel uagtsomhed, i lighed med den engelske begrænsning.

I lighed med Engelsk ret, bør der stilles krav til retfærdighed og rimelighed. Til dette bør der vedtages nogle retningslinjer for, hvad er retfærdigt og rimeligt, i form af en model eller metode for udregning begrænsningsbeløb. En aftalebaseret ansvarsbegrænsning bør være passende afstemt med størrelsen af en forsvarlig og hensigtsmæssig forsikring, således at et stort revisionshus, som har en større forsikringsdækning, har en større erstatningsrisiko end et mindre revisionshus, med mindre forsikringsdækning. Dette kan dog skabe et incitament for revisorer til at tegne forsikringer med en lavere dækning. Der fremlægges derfor argument for at en aftalebestemt begrænsning burde medfølge øget minimumskrav til forsikringsdækning, ligesom i Tyskland. Ved at øge minimumskrav til revisorerers forsikringsdækning ville den skadelidte have større mulighed for at få erstattet sit tab og minimere revisors erstatningsrisiko (Vase 2011). Dette vil i sidste ende medføre øget omkostninger for revisor i forbindelse med forsikringspræmier. Dog må dette vurderes at være en pris, såfremt revisor vil mindske erstatningsansvaret.

I forhold til krav om retfærdige og rimelige vilkår, vil det være usandsynligt at en aftale, hvor erstatningsbegrænsningen er lavere end forsikringsdækningen, vil være gældende for domstolen (Munk-Hansen 2011). Ydermere bør begrænsningen knyttes op på revisionshonoraret i forhold til en

faktor for at skabe en konsensus for, hvad som er *fair og reasonable*. At implementere en begrænsning der knyttes op på størrelsen af revisionshonoraret, har den fordel, at der skabes en sammenhæng mellem det, som virksomheden vil betale for ydelsen og det som vil være muligt for dem at modtage i erstatning. Der kan argumenteres for, at det ikke ville kunne betragtes som proportionalt, hvis den mulige erstatning står direkte i forhold til revisionshonoraret, hvorfor det vil være nødvendigt med en opjustering herpå, såsom at gange med en faktor (Foged-ladefoged 2014). Dette kunne f.eks. være 10 gange revisionshonoraret. Dette er et typisk anvendt benchmark i forbindelse med begrænsninger i rådgivningsopgaver og erklæringer uden sikkerhed, samt i erhvervsretten generelt, hvorfor denne metode også burde være anvendelig i dette forhold. En ulempe ved denne model er at virksomheder, som kan tilbyde et tidsmæssigt effektivt forløb og dermed har et lavere revisionshonorar, som følge af god ledelse og IT-systemer, ville modtage en lavere mulig erstatning end andre virksomheder (Ojo 2009). Dette skal således medtages som en betragtning, når begrænsningsbeløbet fastsættes. Det centrale ved opgørelse af begrænsnings beløbet er, at der stadig er proportionalitet (Foged-ladefoged 2014). Der bør ligeledes stilles krav til at aftalen laves i overensstemmelse med god revisorskik (Lentz et. al. 2021:380).

Aftalen skal godkendes af selskabets aktionærer og være gældende for hele revisors valgperiode. Der ses i England nogle udfordringer i forbindelse med aktionærernes godkendelse af begrænsningen. Når der skal indgås en aftalebestemt begrænsning, er det den daglige ledelse, som skal anbefale den til aktionærerne, eftersom det er denne som har relation til revisionen. Som følge af dette, er den aftalemæssige begrænsning ikke hyppigt benyttet, da ledelsen ofte er af den holdning, at anbefalingen strider imod deres generelle forpligtelser og ledelsesansvar overfor virksomheden (Department for Business, Energy & Industrial Strategy 2021:115). På baggrund af en række undersøgelser, er der stillet forslag i det engelske parlament, at det skal præciseres i lovgivningen, at det ikke er brud på ledelsesansvar at indgå en aftalebestemt begrænsning. Derudover ses det i England, at flere aktionærer og investorer stiller sig kritisk overfor disse aftaler, som følge af manglende forståelse for deres fordel ved aftalen, eftersom deres ret til erstatning er begrænset. Det er således svært for flere aktionærer at se incitamentet til at indgå en begrænsende aftale som følge af dette, er det vurderet nødvendigt med en yderligere dialog imellem de involverede aktører, således at der kan skabes bedre information om, hvad en sådan aftale betyder for begge parter (ibid.). På baggrund af erfaringer i England, har det formodning imod sig at denne model vil blive bredt udnyttet i det danske samfund. Såfremt denne model skal indføres i Danmark, bør det gøres i tæt dialog med aktionærer og investorer, således at der kan skabes information om, hvad en sådan aftale betyder for begge parter. Det anbefales

ligeledes at det indføres i revisorloven, at en indgåelse af en aftalebestemt begrænsning af revisorsansvar ikke er et brud på ledelsesansvaret, for at imødekomme ovenstående problematik.

Som nævnt i afsnit 4.3.2.3, burde en implementering af aftalebestemt begrænsning af revisors erstatningsansvar medfølge initiativer, som skal sikre tilstrækkelig revisionskvalitet, f.eks. øget offentlig kvalitetskontrol med mulighed for sanktion, strengere strafferetlige bestemmelser som implementeret i England eller hyppigere rotation af revisorer som i Tyskland.

5.1.2 Begrænsning overfor tredjemand

Som nævnt i 4.3.1.3, vil en aftalebestemt begrænsning, som er generelt dækkende overfor krav fra tredjemand, som EU-kommissionen anbefaler, vurderes ikke muligt i dansk ret, når revisor agerer som offentlighedens tillidsrepræsentant indenfor revisorloven. Det vurderes at en generel begrænsning overfor erstatningskrav fra tredjemand i dansk ret, kun kan imødekommes ved hjælp af en fast beløbsmæssig begrænsning.

Udover EU-henstillingens anbefalede metoder til begrænsning overfor tredjemand, ses der andre alternativer til hvorledes man kunne implementere en begrænsning i dansk ret. Metoderne er fremlagt i nedenstående afsnit.

5.1.2.1 Lovpligtig ansvarsforsikring til ledelsen

Et alternativ er at indføre lovpligtig ansvarsforsikring for ledelsesmedlemmer i børsnoterede virksomheder. Argumentet for at indføre dette er, at det kan modvirke ”*deep pocket syndrom*”, som ses i erstatningssager, hvor skadelider retter et erstatningskrav mod revisor, som følge af at det er den modpart, der vurderes at have den bedste betalingsevne, grundet lovpligtige forsikringsforhold. Hvis ledelsen ligeledes har en lovpligtig ansvarsforsikring, argumenteres der for at skadelider ville have lige så stort incitament til at rejse en sag mod ledelsen. Derudover vil revisor have bedre muligheder for regres, som følge af at ledelsen sjældent er i stand til at erstatte det økonomiske tab (Gath 2011).

Omvendt argumenteres der for, at det i forvejen et almindeligt forhold at en ansvarsforsikring indgår, som en del af aftalegrundlaget for ledelser i finansielle virksomheder og store børsnoterede virksomheder. I forbindelse med Erhvervsministeriets betænkning om skærpet ansvarsvurdering for ledelsesmedlemmer mv. i finansielle virksomheder, blev det konkluderet at den omstændighed, at et ledelsesmedlem er dækket af forsikring, sjældent fører til, at den pågældende er mere udsat for ansvarsager end andre, som ikke er forsikret (Erhvervsministeriet 2021:57). I den svenske offentlige udredning blev det ligeledes konkluderet, at implementering af lovpligtig ansvarsforsikring for

ledelser i børsnoterede virksomheder ikke bør vedtages. I udredningen argumenteres der for, at i store erstatningssager dækker revisorerers lovpligtige forsikringer minimalt i forhold til det samlede krav. Der argumenteres dermed for, at dét at revisor er en fordelagtig modpart i erstatningssager ikke skyldes forsikringsforhold, men snarere at revisionsfirmaer har en betalingsdygtighed og økonomiske ressourcer, som en enkelt direktør typisk ikke vil have (SOU 2016:34:117f.). Ydermere argumenteres der for, at krav til direkte bevisbyrde for årsagssammenhæng, som ses i dansk retspraksis, burde skabe noget tilbageholdenhed hos skadelider med at inddrage revisor i erstatningssager (Bøggild & Staunstrup:2015). Der argumenteres dermed endeligt for at indførelse af en lovpligtig forsikring til bestyrelser og direktør ikke nødvendigvis vil modvirke tendensen til at revisor er fordelagtig part i erstatningssager. Der kan argumenteres for at en indførelse, af dette vil have nogle negative konsekvenser for mange virksomheder, i og med at det vil skabe øget omkostninger for virksomheden, hvilket i nogen tilfælde vil kunne afholde virksomheder fra at blive børsnoteret. På baggrund af ovenstående argumenteres der for at denne løsning ikke er hensigtsmæssig, af hensyn til de øgede omkostninger det vil have for virksomhederne kontra effekt på problematikken fremsat af EU-kommissionen.

5.1.2.2 EAL § 24

Som nævnt i afsnit 3.2.4, er det i forvejen muligt at få lempet erstatningsansvaret, såfremt det vurderes, at ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, jf. EAL § 24. Som udgangspunkt gælder denne lempelsesregel ikke for professionsansvaret. Dette er behandlet i sagen U.2005.3151 H, om hvorvidt et revisionsfirma og dets ejer var erstatningsansvarlig for forkert skatterådgivning. I Højesterettens præmisser fremgår det at det som udgangspunkt ikke er muligt for en professionel at få medhold i medfør af EAL §24, medmindre der er nogle forhold hos skadelider som berettiger hertil, såsom at skadelider ikke iagttager sin tabsbegrænsningspligt eller egen skyld, jf. EAL § 24, stk. 2. EAL § 24 gælder dermed som udgangspunkt ikke, når skadevolder har en ansvarsforsikring (Halling-overgaard 2009:370). Det fremgår yderligere af U.2005.3151 H, at det ikke påvirker anvendelse af lempelsesreglen, at ansvarsforsikringen ikke giver tilstrækkelig dækning. Der foreligger en diskussion om, hvorvidt dette princip burde fraviges, således at lempelsesreglen ville være gældende for professionelle udøvere, herunder revisorer, hvilket ville kunne resultere i en begrænset erstatningsrisiko. Et af EU-kommissionens argumenter for en begrænsning er, at det ikke længere er muligt at sikre en tilstrækkelig forsikringsdækning, som følge af risikoen for store krav. Det kunne således hjælpe på denne problematik at, såfremt retten finder, at der ikke er tilstrækkelig forsikringsdækning af ansvarsforsikringen, og den økonomiske byrde af erstatningskravet ville kunne

virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, kan EAL § 24 anvendes. Omvendt argumenteres der for, at det er den professionelles eget ansvar at sikre tilstrækkelig forsikringsdækning. Der argumenteres dermed for, at det ikke kan være på bekostning af skadelider, at den professionelle ikke har sikret sig gunstige forsikringsforhold, og at der kan ske en lempelse på baggrund af dette, vil kunne modvirke incitamentet til at købe tilstrækkelig forsikringsdækning.

På baggrund af ovenstående vurderes denne metode ikke hensigtsmæssig at implementere, som følge af princippet om, at det ikke skal være på bekostning af skadelider, at en professionel udøver ikke har sikret tilstrækkelig forsikringsdækning.

5.2 Del 4: Delkonklusion

Det kan på baggrund af ovenstående konkluderes, at såfremt der skal implementeres en begrænsning af revisors erstatningsansvar overfor selskabet, bør den udformes som en aftalebestemt begrænsning, der er gældende ved ansvarspådragende handlinger forårsaget ved simpel uagtsomhed. En aftalebestemt begrænsning bør overholde kravene til retfærdig og rimelige vilkår. Det konkluderes, at det aftalte maksimumsbeløb for erstatning bør være passende afstemt med størrelsen af en forsvarlig og hensigtsmæssig forsikring, således at erstatningsbegrænsningen som minimum svarer til forsikringsdækningen. Ydermere forslås det, at begrænsningen knyttes op på revisionshonoraret i forhold til en faktor og at aftalen laves i overensstemmelse med god revisorskik. Der bør stilles krav til, at aftalen skal godkendes af selskabets aktionærer og aftalen bør være gældende for revisors valgperiode. Betingelserne for aftalen bør indføres i revisorloven, samt indføres i loven, at en indgåelse af en aftalebestemt begrænsning af revisors erstatningsansvar ikke er et brud på ledelsesansvaret. Implementering af denne begrænsningsform bør gøres i tæt dialog med aktionærer og investorer, og en implementering af aftalebestemt begrænsning bør medfølge en række initiativer, som skal sikre tilstrækkelig revisionskvalitet. Endeligt bør en aftalebestemt ansvarsbegrænsning suppleres med et større krav til forsikringsdækning, således at den skadelidte har større mulighed for at få erstattet sit tab.

Det kan på baggrund af ovenstående konkluderes at en aftalebestemt begrænsning, som er generelt dækkende overfor krav fra tredjemand, som EU-kommissionen anbefaler, ikke er muligt i dansk ret, som følge af revisors brede erstatningsansvar. En generel begrænsning overfor tredjemand vil kun være muligt ved en fast beløbsmæssig begrænsning. Det konkluderes, at der er alternative metoder hvorpå at revisors erstatningsrisiko kan begrænses, såsom implementering af lovpligtig ansvarsforsikring til ledelsen eller at EAL § 24 kan gøres gældende for professionsansvaret. Det

vurderes dog endeligt at de alternative metoder ikke bør implementeres, som følge af negative effekter overfor virksomheder, samt urimelige vilkår for skadelider.

6 Konklusion

Formålet med denne afhandling er, på baggrund af initiativer i relevante EU-lande, at undersøge, hvordan det er muligt at indføre EU-kommissionens henstilling af 5. juni 2008 om begrænsning af revisors erstatningsansvar i Danmark. På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at revisor, i forbindelse med sit hverv, har et erstatningsansvar over for dem, der baserer sig på deres erklæringer inden for revisorloven. Revisor kan blive erstatningsansvarlig for skadeliders tab, såfremt de almindelige erstatningsretlige betingelser er opfyldt. I EU-kommissionens henstilling af 5. juni 2008 om begrænsning af revisors erstatningsansvar i Danmark, anbefales der tre metoder til at begrænse revisors erstatningsansvar ved lovpligtig revision. Det kan på baggrund af ovenstående konkluderes, at EU-kommissionens anbefalinger er blevet implementeret i England og Tyskland. I engelsk erstatningsret er det muligt at indgå en aftalebestemt begrænsning mellem selskabet og revisor for den lovpligtige revision. I tysk erstatningsret er der implementeret en fast beløbsmæssig begrænsning for den lovpligtige revision. Det kan konkluderes, at der endnu ikke er blevet implementeret en begrænsning i svensk erstatningsret. På baggrund af den komparative analyse, kan det konkluderes at de erstatningsretlige principper i England, Tyskland og Sverige grundlæggende er sammenlignelige med dansk erstatningsret. Det konkluderes, at der er grundlag for at implementere en fast beløbsmæssig begrænsning i dansk ret. Det kan ydermere konkluderes, at der er grundlag for at implementere en aftalebestemt begrænsning overfor selskabet i dansk ret for den lovpligtige revision. Det konkluderes, at det ikke er muligt at implementere en aftalebestemt begrænsning, som er generelt begrænsende overfor krav fra tredjemand, som EU-kommissionen anbefaler, som følge af revisors brede erstatningsansvar. En begrænsning af revisors erstatningsansvar ville kunne implementeres i revisorloven. Det kan konkluderes, at der ikke er grundlag for implementering af en proportionel begrænsningsmodel. En begrænsning af revisors erstatningsansvar vurderes at være i overensstemmelse med Den Danske Grundlov og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Endeligt kan det konkluderes, at en begrænsning af revisors erstatningsansvar bør medfølge en række initiativer som opretholder erstatningsrettens præventive funktion. På baggrund af ovenstående må det konkluderes, såfremt en begrænsning skulle implementeres i dansk ret, bør den udformes som en aftalebestemt begrænsning overfor selskabet for ansvarspådragende handlinger ved simpel uagtsomhed. Endeligt kan det konkluderes, at en generel begrænsning overfor tredjemand kun vil være muligt ved en fast beløbsmæssig begrænsning.

7 Litteraturliste

Bøger

Blume, P. (2020), *Retssystemet og juridisk metode*, 4. udgave, Jurist- og økonomforbundets forlag, København

Bussani, M. & Palmer, V. V. (2009), *Pure Economic Loss in Europe*, Cambridge University Press, <https://www.cambridge.org/core/books/pure-economic-loss-in-europe/A2FB17245B5504B06D47EB6D9D350C87>

Evald, J. (2016), *Juridisk teori, metode og videnskab*, 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets forlag, København

Eyben, B.V. & Isager, H. (2019), *Lærebog i erstatningsret*, 9. udgave, Djøf Forlag, København

Füchsel, K., Gath, P., Langsted L. B., Olsen, P. K., Skovby, J. (2017), *Revisor – regulering og rapportering*, 4. udgave, Karnov Group Denmark A/S, København

Hansen, S. F. & Krenchel, J. V (2019), *Dansk Selskabsret 2 – Kapitalselskaber*, 5. udgave, Karnov Group Denmark A/S, København

Halling-Overgaard, S. (2009), *Revisors erstatnings- og disciplinæransvar*, 3. udgave, Jurist- og økonomforbundets Forlag, København

Johansen, T. R., Lunden, M., Harloff-Helleberg, M., Davidsen, C. (2016), *Danske perspektiver på revisorer og revision*, 2. udgave, Karnov Group Denmark A/S, København

Kjølbro, J. F. (2017), *Den Europæiske menneskerettighedskonvention – for praktikere*, 4. udgave, Jurist og Økonomforbundets Forlag, København K

Langsted, L. B (2004), *Rådgivning I – det professionelle erstatningsansvar*, Forlaget Thomson A/S, København

Lentz, J., Hassager, A. K., Kiertzner, L. (2021), *Revisoransvar*, 9. udgave, Karnov Group Denmark A/S, København

Schaumburg-Müller, P (2020), *Kapitalselskaber – Aktie- og anpartsselskaber*, 9. udgave, Djøf Forlag, København K

Van Dam, C. (2013), *European Tort Law*, 2. udgave, Oxford Scholarship Online, <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199672264.001.0001/acprof-9780199672264>

Internetkilder

ACCA, *Auditor liability*, Association of Chartered Certified Accountants, <https://www.accaglobal.com/gb/en/student/exam-support-resources/professional-exams-study-resources/p7/technical-articles/auditor-liability.html>

Agerman, P. (2013), *Rekordskadestånd till Prosolvias Realtid*, <https://www.realtid.se/rekordskadestand-till-prosolvia>

Bush, T., Fearnley, S., Sunder, S. (2007), *Auditor Liability reforms in the UK and the US – A comparative Review*, <http://depot.som.yale.edu/icf/papers/fileuploads/2575/original/07-33.pdf>

Department for Business, Energy & Industrial Strategy (2021), *Restoring the trust in audit and corporate governance – Consultation on the government’s proposals*, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/970673/restoring-trust-in-audit-and-corporate-governance-command-paper.pdf

De Poorter, I. (2008), *Auditor’s liability towards third parties within the EU: A comparative study between the United Kingdom, the Netherlands, Germany and Belgium*, Journal of international commercial Law and Technology, Financial Law institute, <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.661.2271&rep=rep1&type=pdf>

Doralt, W. et. al. (2008), *AUDITORS’ LIABILITY AND ITS IMPACT ON THE EUROPEAN FINANCIAL MARKETS*, Cambridge Law Journal, Vol. 67, no. 1, <https://www.cambridge.org/core/journals/cambridge-law-journal/article/abs/auditors-liability-and-its-impact-on-the-european-financial-markets/24B28004A2945817B3DEA9079C841316>

European Commission (2008), *COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT - Accompanying document to the COMMISSION RECOMMENDATION CONCERNING THE LIMITATION OF THE CIVIL LIABILITY OF STATUTORY AUDITORS AND AUDIT FIRMS: Impact assessment*, SEC (2008) 1975, Brussels, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:52008SC1975>

Finansinspektionen (2016), *Betänkandet Revisornas skadeståndsansvar (SOU 2016:34)*, Ju2016/03493/L1,

https://www.fi.se/contentassets/922e324fefe9409ca5d466beca1df4af/remissvar_revisors_skadeansvar_16-7804ny.pdf

FSR (2018), *Retningslinjer for revisors etiske adfærd (Etiske regler for revisorer), herunder internationale standarder for uafhængighed, gældende fra 15. juni 2019*, <https://pro.karnovgroup.dk/document/7000839519/1>

FRC (2008), *Guidance on Auditor Liability Limitation Agreements*, Financial Reporting Council, <https://www.frc.org.uk/getattachment/ec02c8ea-4c14-4349-9333-d655a5dd52f7/FRC-ALLA-Guidance-June-2008-final5.pdf>

Gomard, B. (1958), *Forholdet mellem erstatningsregler i og uden for kontraktforhold*, G.E.C Gads Forlag, København, https://jura.ku.dk/jurabog/pdf/juridiske-monografier/gomard_forholdet_mellem_erstatningsregler_i_og_uden_for_kontraktsforhold_1958.pdf

Hansen, J. C (2015), *Højesteret freder selv dårlige revisorer*, Berlingske Business, 18. april 2015, [Højesteret freder selv dårlige revisorer \(berlingske.dk\)](https://www.berlingske.dk/nyheder/højesteret-freder-selv-darlige-revisorer)

Oehm, M. & Lutz, A. (2021), *The impact of the FISG for auditors in Germany*, Baker McKenzie, <https://globallitigationnews.bakermckenzie.com/2021/09/06/the-impact-of-the-fisg-for-auditors-in-germany/>

Ojo, M. (2009), *Limiting audit firms' liability: A step in the right direction? (proposals for a new audit liability regime in Europe revisited)*, Center for European Law and Politics, University of Bremen, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1407208

Ralf, E. (2006), *Study on the Economic Impact of Auditors' Liability Regimes*, London Economics, London, <https://www.iasplus.com/en/binary/europe/0610audit.pdf>

Storr-Hansen, Lars (2020), *Aggressivt miljø om erstatningskrav bør føre til begrænsning i revisors erstatningsansvar*, FSR, <https://www.fsr.dk/aggressivt-miljoe-om-erstatningskrav-boer-foere-til-begraensning-i-revisors-erstatningsansvar>

Storbeck, O (2021), *EY and Wirecard: anatomy of a flawed audit*, Financial Times, [EY and Wirecard: anatomy of a flawed audit | Financial Times \(ft.com\)](https://www.ft.com/content/2021/09/06/ey-wirecard-audit)

Artikler

Bøggild, F. & Staunstrup, K. (2015), *Adgangen til revisors dybe lommer*, Revision & Regnskabsvæsen, nr. 11, RR.11.2015.34

Foged-ladefoged, L. K. (2014), *Revisors erstatningsansvar – Særlig med henblik på metoder til begrænsning af udstrækningen*, Revision & Regnskabsvæsen, nr. 9, RR.9.2014.46

Gath, P. (2020), *Leder - Behov for at se på revisors erstatningsansvar i et NYT PERSPEKTIV*”, Revision & Regnskabsvæsen, nr. 8, RR.8.2020.4

Gath, P. (2011), *Grænser for ansvar - ret og rimeligt*, Revision & Regnskabsvæsen, nr. 10, RR.10.2011.14

Lett, G (2015), *Højesteretssagen om revisoransvaret*, Revision & Regnskabsvæsen, nr. 9, RR.9.2015.104

Munk-Hansen, C. (2011), *Ansvarsbegrænsning i rådgivningsaftaler*, Ugeskrift fra retsvæsen, U.2011B.21

Vase, N. (2011), *Begrænsning af revisors ansvar, et erstatnings- og forsikringsretligt perspektiv*”, Revision & Regnskabsvæsen, nr. 10, RR.10.2011.34

Henstillinger

Den Europæiske Union (2008), *Kommissionens Henstilling af 5. juni 2008 om begrænsning af lovpligtige revisorer og revisionsfirmaers civilretlige ansvar*, 2008/473/EF.

Betænkning

Erhvervsministeriet (2021), *Betænkning om skærpet ansvarsvurdering for ledelsesmedlemmer m.v. i finansielle virksomheder - Betænkning nr. 1575, 2021, KBET 2021 nr. 1575*

Offentlig udredning

SOU 2016:34, *Revisorns skadestandsansvar*

SOU 2008:79, *Revisorers skadestandsansvar*

Bekendtgørelser

LBK nr. 1287 af 20/11/2018, *Bekendtgørelse af lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (revisorloven)*

BEK nr. 1536 af 09/12/2015, Bekendtgørelse om godkendte revisorers garantistillelse og ansvarsforsikring

BEK nr. 1468 af 12/12/2017, Bekendtgørelse om godkendte revisorers erklæringer

LBK nr. 1070 af 24/08/2018, Bekendtgørelse af lov om erstatningsansvar

Udenlandsk lovgivning

Aktiebolagslag, [Aktiebolagslag \(2005:551\) Svensk författningssamling 2005:2005:551 t.o.m. SFS 2021:543 - Riksdagen](#)

Companies Act 2006, [Companies Act 2006 \(legislation.gov.uk\)](#)

Bürgerliches Gesetzbuch, <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>

Handelsgesetzbuch, <https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/>

Wirtschaftsprüferordnung,

https://www.wpk.de/fileadmin/documents/WPK/Rechtsvorschriften/WPO_English.pdf

Skadeståndslag, [Skadeståndslag \(1972:207\) Svensk författningssamling 1972:1972:207 t.o.m. SFS 2019:849 - Riksdagen](#)

Internationale standarder for revision (ISA)

ISA 200 – *Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med internationale standarder om revision*

ISA 265 - *Kommunikation om mangler i intern kontrol til den øverste ledelse og den daglige ledelse*

ISA 501 – *Revisionsbevis – specifikke overvejelser for udvalgte områder*

ISA 210 – *Aftale om revisionsopgavens vilkår*

Afgørelser

U.2015.2075 H

U.2004.2377 H

U.2014.1346 H

U.1982.585 H

U.2005.3151 H

U.1978.653 H